

Annotatio in Saturas D. Junii Juvenalis

<https://hdl.handle.net/1874/240637>

Libr. 20 June 1866 *N. 1. 192*

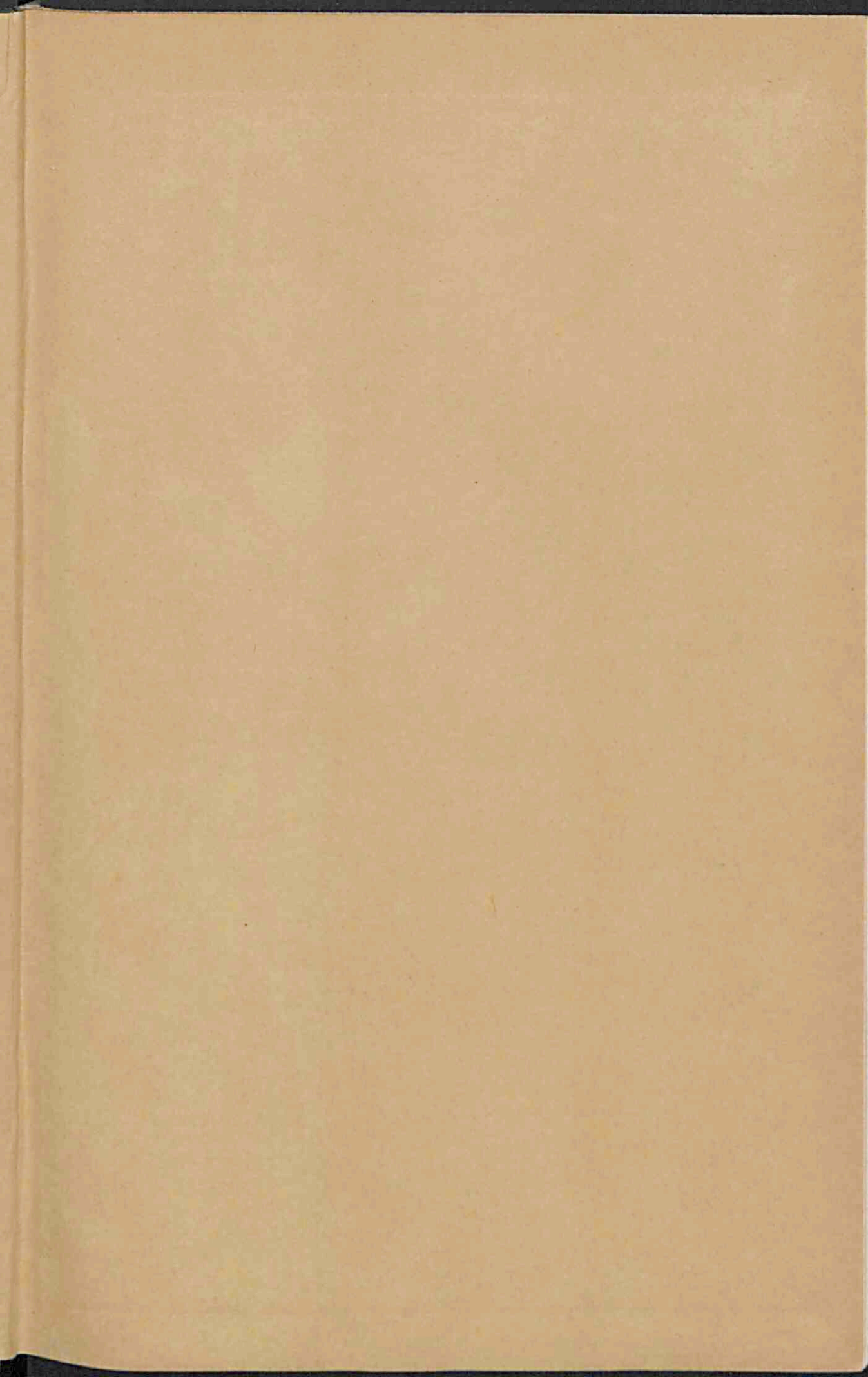
A. SMIT.

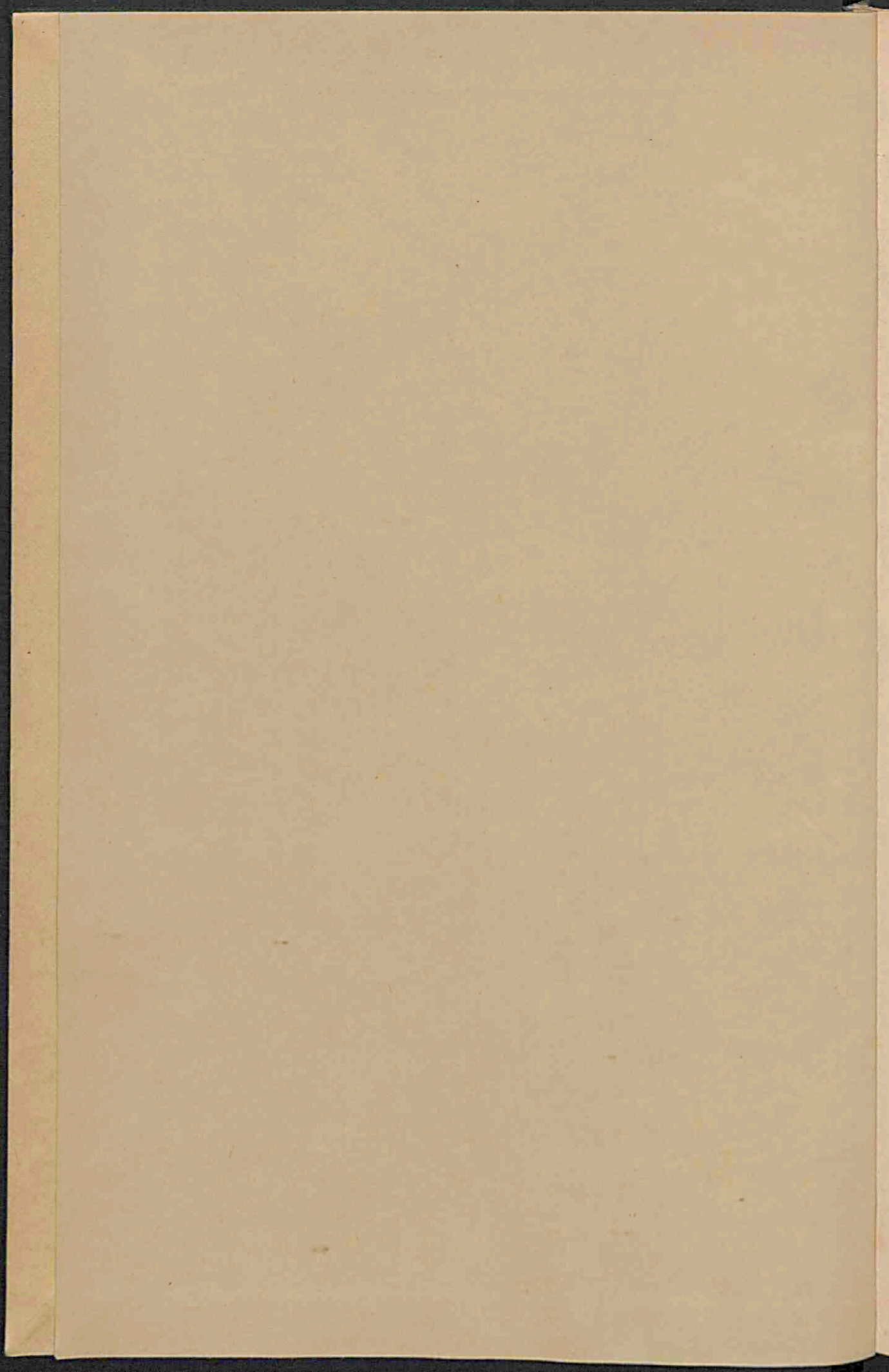
ANNOTATIO

IN

SATURAS

D. IUNII IUVENALIS.

ANNOTATIO

IN

SATURAS

D. IUNII IUVENALIS.

ANNOTATIO

SATURAS

D. JENN. FURNIVALIS

ANNOTATIO
IN
SATURAS
D. IUNII IUVENALIS.

SPECIMEN LITERARIUM INAUGURALE

QUOD

ANNUENTE SUMMO NUMINE

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

J. A. WIJNNE,

Lit. Hum. Doct. et Phil. Theor. Mag. et in Facultate Lit. Prof. Ord.,

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS

SUMMISQUE IN LITERARUM CLASSICARUM DISCIPLINA HONORIBUS
ET PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAIECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS, FACULTATIS EXAMINI SUBMITTET

ANTONIE SMIT,

ASSENDELPHINUS,

DIE XXX M. IUNII A. MDCCCLXXXVI, HORA III.

DOTECOMIAE,
APUD FRATRES MISSET.
MDCCCLXXXVI.

A NEW OTTATO

SATLAS

D JUNI IUVENALIS

RECEIVED LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

IN COMPLIMENT OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

J. A. WILSON

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

UXORI CONIUNCTISSIMAE.

UXORI CONIUNCTISSIMAE

Cum iam in eo sit, ut stadium Academicum ad calcem usque decurrerim, grati animi sensum testificari ergo Vos, Viri Clarissimi, quorum docta institutione frui mihi contigit, dulce mihi est officium. Nemini autem tantis beneficiis me devinctum scio, quantis tibi, Franken, promotor honoratissime, qui singulari benevolentia omne genus auxilia mihi praestiteris. Pro quibus omnibus gratias tibi habeo semperque habebo maximas.

SAT I 26.

Cum pars Niliacae plebis, cum verna Canopi.
Crispinus cet.

Nihil opus est Flavii coniectura pro *pars* legi iubentis *faex*; multum enim, ut Ribbeckius 1) animadvertit, ignominiae et contumeliae voci *pars* inest, sicut VIII quoque 48: „vulgi pars ultima nostri”.

Errat tamen, ubi l. l. de satiris posterioribus scribit: „Ein Wort, das allezeit aufhelfen muss und dem trocknen, abstracten Stil unseres Schulpedanten recht bequem sein muss, ist, pars,” de prioribus tamen tacet.

Conferamus III 194: „tenui tibicine fultam magna parte sui” VI 437: „inde.... atque alia parte” VII 113: „hinc.... parte alia” (XIV 12,13: „mille inde magistros — hinc totidem”) 143: „extrema in parte sedentis ordinis” 159: „laeva parte mamillae” IX 32: „fatum est et partibus illis cet” (X 209: „aspice partis nunc damnum alterius,” ubi *pars*=*membrum*). XI 72: „Servatae parte anni” 101: „praedarum in parte reperta — pocula” Addi possent IX 121: „nec lingua mali pars pessima servi” et XI 28: „sacri in parte senatus”, nisi a Ribbeckio reiecti essent.

Legimus XII 26: „quamquam sint cetera sortis eiusdem pars dira quidem,” cet.

Heinrich iam intolerabilem hanc constructionem animadvertit, sed eius medela *fors* pro *pars* malo peior est.

1) Der echte u. unechte Iuvenal, pg. 49.

Malum si non tollitur, at certe lenitur, si legimus *sit*, ita ut *cetera sortis eiusdem pars* pro subiecto accipiatur, quod non nisi hac mutatione fieri potest, nam constructio, quae ad synesin appellatur, Iuvenali haud usitata est. Cf. Kiaer Sermo Iuv. pg. 191. De littera *n* prave inserta Cf. Haeckermann, Pith. cod. pg. 11.

Vs. 52—53.

haec ego non agitem? Sed quid magis? Heracleas
aut Diomedeeas aut mugitum labyrinthi cet.

P. Heracleas (Cf. Beer spicil. Iuv. p. 76) ω Herculeias.

Haeckermann (Pith. Cod.) probare conatus codicem P ex interpolatrice manu posterioris aetatis fluxisse, non modo graphicos errores eius, quos copiose ostendit, sed ipsum bonarum lectionum nucleum tentat, quod ei plerumque parum successit. Sic et h. l. lectionem P frustra labefactat, perhibens Iuvenalem odio Graecorum imitationis, quod imprimis haec satira spiret, flagrantem eo progredi ut de industria titulos Graecorum poematum comice mutilet. Quam ob causam lectionem *Herculeias*, vocem Latinam Graeco suffixo, praeferendam censet.

At Iuvenalis saepe quidem Graecas voces usurpat (Cf. Kiaer pg. 227), sed semper eas recto modo in formam Latinam detorquere solet. Accedit, quod, si *Heracleas* de industria mutilavisset, certe vox *Diomedeeas* quoque mutilationem requireret, quae tamen recte de Graeco *Διομήδεος* detorta est.

64—68

Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio, cum iam sexta cervice teratur,
hinc atque inde *palens* ac nuda paene cathedra

et multum referens de Maecenate supino
signator *falso*, qui se lautum atque beatum
exiguus tabulis et gemma fecerit uda.

Madvig, (Op. acad. I pg. 140), cui merito lectio codicum
signator falso displicuit, coniecit *signato falso*; at ei as-
sentiri non possum. Nam primum subdubito an non *falsum*
pro *falsum testamentum* dici et cum participio coniungi
possit, tum sequentia verba debiliora fiunt, denique ac-
quiescere non possum constructione, qua abl. absol. sequi-
tur sententia relativa, quae idem habet subiectum logicum;
accedit, quod recte Weidner rogat, quinam difficilior
lectio *signator* ex *signato* oriri potuerit.

Nec magis mihi placet *falso* in sententiam relativam
receptum, quippe verbis, „exiguus tabulis et gemma — uda”
omnem vim adimens.

Wolters (Comment. in Iuv. sat. prim. 1853) lectiones
codicum vindicat suspicionem movens vocem *falso* h. l.
habendam esse pro substantivo eodem sensu quo *falsarius*.
Conferenda praebet nomina Persiana *ἀπ ληγ.* velut: cachin-
no, gluto, palpo, lurco cet. Primum tamen periculosum
ἀπ ληγ. creare, tum vehementer dubito annon h. l. appo-
sitioni *falso* locus sit.

Mihi arridet, quod, ut postea vidi, iam Ruperti suspi-
catus est, legere *signator falsus*.

Formula invenitur apud Sall. Cat. 16: „Ex illis testes
signatores falsos commodare.”

Frequens in Codd. omissio litterae s in fine vocabuli. 1)
Littera u, s omisso, in o mutata.

1) Cf. III. 90 P deteriu IV 83 P terra populosque regenti V 39 P Virro
tenet phiala VI 51 P gravi rationibus ω gravis est rationibus. IX 146 P
multa facies pingit XIII 164 P qui stupuit.

II 31. P ipsi Veneri Martique timendas ω ipsis.

Beer recte praefert lectionem P.

Vehementer offendo in illo, *patens*¹⁾

Nam dicere hominem *patere*, si lectica, in qua sedet, patet, id, opinor, etiam pro Iuvenale audacior est translatio. Saepenumero quidem apud nostrum durae inveniuntur translationes e. g. I 57 „vigilanti stertere naso” II 170 „mores praetextati” III 275 „fenestrae vigiles” V 158 „plorante gula” X 113 „sicca morte” XIII 32 „vocalis sportula” 93 „irato sistro” ¹⁾, 99 „esuriens ramus” 96 „locupletem podagram” XIV 10 „cana gula,” sed hic status a persona ad rem transferuntur, status vero a re ad personam translatus toto Iuvenale haud reperitur.

At Martialis IV 64. 18—20 praebet:

Illinc Flaminiae Salariaeque
Gestator patet essedo tacente
Ne blando rota sit molesta somno

ubi *patet*=*oculis expositus est*. Nil opponi potest, at h. l. verba *ac nuda paene cathedra* mihi iam primo obtutu notionem *patendi* sibi ipsis postulare videntur, nec ullum exemplum apud alium auctorem tantam duritiem excusare videtur.

Ergo vox mihi mutanda videtur idque in *patente*, ad vocem *cathedra* assumendum. Vitium facile oriri potuit. Alter enim librarius (opinor suspicionem non nimis audacem esse) dictavisse scandens, alter scripsisse et elisione sonoque deceptus errorem commisisse videtur. Sic orta lectio *patent*, quod imprudens librarius in *patens* mutaverit. Inveniuntur plures corruptelae, quae tali causae attribui

VII 63. P qui locus ingenio *ω* quis.

Neutra lectio probanda, sed legendum videtur *cui*, quo sensus multo efficacior fit.

¹⁾ Scholte cetera exempla haud respiciens coniecit *aerato* vel *aurato*, locum, ut mihi videtur, simul valde debilitans.

possint e.g. I 169 *ω* haec animante tuba P haec animo ante tubas. II 168 P pueris nonumquam desit amator *ω* non umquam.

Beer (*Spicilegium Iuvenalianum*) plures enumerat mendas, quae litteris male coniunctis vel distinctis ortae sunt (vid. pg. 13) e.g. I 22 me viatus cum r. Mevia Tuscum I 27 tyria sum errore vocante r. Tyrias umero revocante VII 163 ac annis r. a cannis cet.

Tribuit has mendas continuae codicis archetypi scripturae, at nil mihi impedire videtur, quominus hic illic eas causae supra allatae tribuamus.

Vs. 69—80.

occurrit matrona potens, quae molle Calenum
 70 porrectura viro miscet sitiēte rubeta,
 instituitque rudes melior Lucusta propinquas
 per famam et populum nigros efferre maritos?
 aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum
 si vis esse aliquid: probitas laudatur et alget,
 75 criminibus debent hortos praetoria mensas
 argentum vetus et stantem extra pocula caprum.
 quem patitur dormire nurus corruptor avarae,
 quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
 Si natura negat, facit indignatio versum,
 qualemcunque potest, quales ego vel Cluvienus.

Teuffel (*Studien und Charakter*. p. 424—434) contendit vs. 77—80 ab Iuvenale damnatos tamen ab editoribus prava pietate aut negligentia servatos esse.

Opinionem eius, quoad possim, refellere conabor.

Scribit pg. 425: „Die 4 Verse aude aliquid — caprum haben für sich schon einen vollkommen abschliessenden Charakter. Nach den beiden letzten Beispielen eines Mannes

der durch Testamentfälschung zu Reichthum gelangt ist und einer Frau, die ihren Mann vergiftet hat und doch noch fortwährend in Ansehn steht, fährt der Dichter fort: Kurzum im heutigen Rom muss man ein Schuft sein um es zu etwas zu bringen und Schätze aller Art zu erwerben. Damit ist die Betrachtung an einem Ruhepunkte angelangt, und wir finden es um so befremdender dass wir gleich darauf abermals in Athem gesetzt werden und vollends gar fast zwecklos." Surgat Weidner totius loci vindex: „Der Schluss der einzelnen Ausführungen berührt immer die Frage, warum er als Dichter nothwendig zum Satiriker werden müsse cf. 30. 51 (Addere potuit 45. 63.) Dem entspricht allein 70–80. Folglich kann 73--76 nur eine untergeordnete Bemerkung enthalten (mallem dixisset *Digression*) veranlasst durch die Worte *matrona potens* in grellem Gegensatze zu ihren Verbrechen."

Haec Weidner, et recte; miror, quod non ex ipsa hac satira exemplum prompsit, quod opinionem suam valde firmet, nempe vs. 37–44, quos mihi describere libet.

cum te summoveant qui testamenta merentur
noctibus, in coelum quos evehit optima summi
nunc via processus, vetulae vesica beatae!
Unciolam Proculeius habet, „sed Gillo deuncem,
partes quisque suas ad mensuram inguinis heres.
Accipiat sane mercedem sanguinis et sic
palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem
Aut Lugudunensem rhetor dicturus ad aram.

Pergit: „Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira,
cum cet." —

Schönaich. (Quaest. Iuvenal. Halis 1883) Teuffelium quidem impugnat sed loci naturam non bene perspexit quippe

vs. 73—76 habens pro sententia generali, quae ad finem disputationem perducatur.

Transeamus ad alterum locum, ubi Teuffel duplicem poetae recensionem statuere vult, nempe V 92—102, ubi haec scribit: „Sowohl die ersten sieben als die darauf folgenden 4 Verse behandeln denselben Gegenstand, denselben Theil des Mahles, das Essen von Fischen, und zwar beidesmal von Seiten des dominus, des Virro, nur dass der kostbare Fisch, der ihm aufgetischt wird, das erste Mal ein *mullus* und nachher eine *muraena*, was dagegen der arme Gast, was Trebius vorgesetzt bekommt, ist gegenüber von dem *mullus* nicht ausgeführt, sondern erst gegenüber der *muraena*, während doch sonst die ganze Schilderung fortwährend sich in diesem Contraste bewegt und niemals sonst die Gegenseite auszuführen vergessen wird.“

Contra haec afferri potest: I Cuique hanc saturam perlegenti luce clarius est de *vera* cena non agi, sed poetam totum illud cenarum genus in mente habere. Cf. Schönaich pg. 16. 17. O. Meinertz, zur Kritik und Erklärung der Sat. Iuvenals. II Oppositio (quam Teuff. contendit nusquam desiderari) desideratur vs. 114—111. Nil opponitur. III Quod et in hac satira poeta luxuriatur et alterum altero opposito magis ornat et amplificat. Cf. 24 cum 30—37, ubi de vino Trebii legimus „vinum quod succida nolit lana pati“, de Virronis longis ambagibus disseritur. Cf. 86 cet., ubi de Virronis oleo nil nisi „ipse Venafrano piscem perfundit“, de Trebii tantum digreditur, ut a cenaculo vel in balneum perveniamus „propter quod Romae cum Boccare nemo lavatur“

Tertium inspiciamus locum, quem partim a poeta damnatum esse Teuffel contendit, VI 161—183, ubi Ribbeck 178—183 balbutienti tironi, Teuffel Iuvenali quidem attribuit, sed ita, ut damnare voluerit poeta, editores tamen servaverint.

Locum mihi non intellexisse videntur.

Legimus vs. 170—171 apostrophen:

„tolle tuum, precor, Annibalem, victumque Syphacem
in castris et cum tota Carthagine migra!”

Tum sequitur miseri Amphionis descriptio, cui Niobes superbia exitium peperit. Qualis est nexus inter hanc descriptionem et vss. antecedentes? Audiamus Weidnerum: „Denn wie erging es dem Amphion, dem Gemahl der Niobe? Er musste für den Hochmuth seiner Gemahlin leiden.” Ergone haec verba in feminam directa monitionis loco, ne sua superbia exitium pariat? Haud credo. Mallem dixisset, nexum non esse, nam vss. 170, 171 preces sive a poeta sive a marito ficto non ideo conceptae, quod iactatio mulieris marito exitium paret, sed quod ei tam molesta est, tum vero sequitur sine ullo transitu exemplum feminae, quae sua superbia non molesta sed perniciosa fuit. Hac digressionem 1) absoluta haud mirum, quod poeta ad primam interrogationem „quis feret uxorem, cui constant omnia” (vs. 166) redit; id quidem sine transitu facit, sed cf. II 110. (post digressionem de Othonis speculo).

Sane Ribbeckio et Teuffelio concedo vs. 178—183 repetitionem continere quaestionis supra propositae, sed pro Iuvenalis abundantia nil mirandum. Cf. I 7—11=152—54, IV 46—56, V 20—23=76—79. VI 47—49=51—52=79. 357—359=362—65. 557—561=562—564. 614—620=624—626. VII 190—194=197, 198. VIII 26—30=131—133. X 12—18=19—27. 240 cet. XI 1—2=21—23=171—178, 23—38=183—190. XII 48—51. XIV 31—38=38—43 cet.

De abundantiae rogandique more mox plura.

Non possum, quin breviter Schönaichii, qui in Teuffelii

1) De digressionem neglegenter incepta Cf. X 36 et.

refutatione elaboravit, opinionem proferam. Contendit vs. 178—183 nequaquam repetitionem esse, sed poetam virtutes, quae 162 sq. enumerentur ordine mutato perlustrare, ita ut 166—171 nobilitati (vid. „vetustos porticibus disponat avos”) vis quaedam ac pondus accedere videatur, tum 172—176 Niobes exemplo ipsam fecunditatem exitio esse demonstret (vs. 162 „fecunda”), postremo vs. 178—183 de gravitate i. e. de decore muliebri et de forma i. e. de pulchritudine (vid 163—164: „intactior cet” et 162 „formosa decens) agat poeta.

Contra afferri possunt: I Quorsum abierunt divitiae? (*dives* vs. 162). II. 178 sq. *gravitas* et *forma* uno tantum verbo memorantur nec quidquam novi addit poeta. III nequaquam nexum coloremque totius loci intellegit (vid. supra). IV Iuvenalis ipso genere scribendi haud ad mathematicam normam dirigendus est; quam ob rem non est, cur ad tales argutias confugiamus.

Sequitur alter huius satirae locus, VI. 582 cet., ubi T., duplicem odorans recensioem, vs. 582—84 poetae abiudicat. Nil opus.

Primum vs. 582—84 et vs. 589—91 re vera inter se differunt. Priore enim triade modus, quo pauper consulit, describitur, altero, de qua re consulat, significatur.

Vss. 585—587 de femina divite praemissi vim vs. 588, sententiae generalis valde augent; habemus hic, ut ita dicam, gradationem per oppositum; recte Schönaichius confert V. 51:

„Si stomachus domini fervet vinoque ciboque
frigidior Geticis petitur decocta pruinis;
non eadem vobis poni modo vina qeurebar?
Vos aliam potatis aquam.”

Quem falso Pinzger delet (Jahn et Scholte sequuntur), nam hoc versu deleto magna vis sententiae adimitur. Cogitationum ordo hic est: Dominus ardente stomacho

bibit aquam nivatam. Quid? paulo ante querebar vobis non eadem (sive alia) vina poni? Vel aliam aquam potatis.

Quod post vs. 588 sententiam, ut supra dixi, generalem, quae vs. 582—84 breviter repetit et complectitur, poeta denuo de femina paupere consulente disserere incipit, quamquam exspectemus eum ad aliud quid transiturum esse, nil mirandum. Conferamus enim III. 104 1) (quem delent Ribb. et Weidner). VI. 50—51 112. 562. VII. 145. 194—196. VIII. 140, 141. X. 54, 55. XI. 99 „tales ergo cibi, qualis domus atque supellex” (Plerique hunc versum damnant, sed quidni legimus „quales ergo cibi, talis” cet., aut neglegentiae nostri inversionem tribuimus?) XIII. 166 „nempe quod haec illis natura est omnibus una”. (Weidner, morem poetae nequaquam respiciens expungit his verbis „Dieser vers konnte nur dann für acht gelten, wenn er die Masse der Beispiele abschliessen würde. Da ein neues Beispiel folgt, so erweist er sich als fremden Zusatz”. Post interrogationes (162—165) ellipsis statuenda esset sc. *nemo*, quod responsum interrogationi inest; tales ellipses, cum Iuvenali haud usitatae sint, malim pro *nempe* legere *nemo*.)

Restat etiam unus locus, quo T. utitur, ut duplicem recensionem demonstret, nempe satirae IX. 118—119 et 120—123.

118 vivendum recte est cum propter plurima, tum vel
119 idcirco ut possis linguam contemnere servi.
120 praecipue cave sis, ut linguas mancipiorum
121 contemnas; nam lingua mali pars pessima servi.
122 deterior tamen hic, qui liber non erit illis

1) Fortasse legendum est: „nos sumus ergo pares?”, quo vis sententiae valde augetur.

123 quorum animas et farre suo custodit et aere.
Sic ordo in P.

Teuffel sic legens vs. 120—123 poetam damnare voluisse contendit.

Poeta postquam abundanter et exaggerate de divitis secreto prodito disseruit, annectit animadversionem solam virtutem efficere posse, ut æquo animo omnes servorum fabulas patiamur nulla mali conscientia terri.

Ribbeckius errat, ubi scribit „Was in aller Welt soll jener Rath, sich vor der Zunge der Slaven in Acht zu nehmen dem Naevolus, der einen einzigen Burschen (64) und als „notior Aufidio moechus“ nichts von dessen Schwatzhafteit für sich zu fürchten hat?“

Nam, ut mox magis patebit, haec verba (118—123) non sunt admonitio in ipsum Naevolum directa, sed animadversio generalis, quam Naevolus pro consilio sibi dato accipit.

Sed ut ad vss. supra descriptos redeam, miror, quod fere omnes hodierni interpretes cum cod. P vs. 119. posuissent post 118. et coniecturam Iahnii *tum vel* et Lachmanni *cave sis* recepisse, lectionibus ac dispositione versuum, quae in deterioribus reperiuntur codicibus, prorsus neglectis; eo magis hoc miror, quod sic agentes coacti sunt vs. 120—123 delere, ut Weidner et Jahn, aut, ut Ribbeck totum locum, aut cum Teuffelio duplicem statuere recensionem.

Tales vero opiniones firmis necesse est nitantur fundamentis; quod certe non fit, si silentio ceteri codices *ω* praetereantur. Quid hi praebent?

1. „Vivendum recte est, cum propter plurima, tum his 1)
2. Praecipue *causis*, ut linguas mancipiorum
3. Contemnas. nam lingua mali pars pessima servi

1) Pro *tum his* lege *tum hisce*.

4. Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
5. Quorum animas et farre suo custodit et aere."
- Hucusque poeta; tum Naevolus:
6. „Idcirco ut *possim* linguam contemnere servi,
7. Utile consilium modo, sed commune dedisti,
8. Nunc mihi quid suades, post damnum temporis et spes
9. Deceptas

Sic apud Henninium e cod. *ω* tractum.

Sic omnia perspicua, nec me intellegere confiteor, cur viri docti umquam versus tentaverint. Poeta de garrulitate famulorum digrediens cogitationum cursu ductus addit animadversionem, quae vs. 1–5 continetur; Naevolus tamen hanc sententiam in se ipsum directam putat et indignatus respondet: „Consilium mihi das utile quidem, sed a re proposita prorsus alienum; quorsum enim mihi suades, ut recte vivam, quo linguam servorum contemnere possim; condicio mea aliud quid requirit, quam talia communia; da mihi alium patronum, tempus enim urget". Ribb. et Teuffel offendunt in illo „deterior" et „custodit." At sine causa; *deterior* enim i. q. *peior* sive „*maiore contentu dignus*" Cf. II. 22. X. 323.

Verborum „animas servorum custodit" analogiae praebere possunt: Col. XII. 45 „poma in melle custodire." Plin. Ep. IV. 9 § 11 „faces ignem custodiunt." Plin H. N. 26. 8 „ledarum custodit nigritiam capillorum."

Et his locis et nostro verbum „*custodire*" i. q. „*servare*" sive „*sustentare*." Haud audiendus Schönaichius, qui pg. 21 verba sic explicat: „poeta dominum ludere videtur, qui servis, ut taceant, maiorem cotidiani victus partem et plus aeris dat, quam dare debet."

Nam primum legendum esset *animos*, tum *custodire* nusquam *sibi conciliare*, qui sensus requireretur, significat, postremo, quod maximi est momenti, et vox *suo* et totius

versus color omnem dubitationem, an non nobis res sit cum usitata poetae periphrasi, tollit. — Ut ad duplicem illam recensionem redeam, recte O. Jahn (ed. 1868 praef.) de Teuffelio: „qui cum de quibusdam locis propter repetitiones molestis ita indicaret, ut duplicis ab ipso poeta institutae recensionis vestigia agnosceret, potius quid a poeta non repetitum esse optaret declarasse, quam quid poeta fecerit probasse mihi videtur.”

vs. 85—86.

Quidquid agunt homines, votum timor, ira voluptas,
Gaudia discursus nostri farrago libelli est.
Et quando uberior vitiorum copia?

Assentiri non possum Scholtenio, vs. 85. 86 eicienti et certe magno acumine sed haud necessario *ecquando* conicienti.

Nam primum, quod dicit vss. laudatos non satis recte cum praecedentibus cohaerere, si verum sit, per eius mutationem idem maneat nexus. Protasis quatuor versibus concepta nunc cum *agunt*, mutatione facta cum omisso *fuit* (ecq. uber. vit. c. fuit) coniungenda est.

Tum poeta quidem imprimis suum populum perstringit suiue aevi, at quoties ab aliis populis et ex antiquissimis temporibus, quin ex ipsa mythologia, exempla trahit?

Verbum *agunt* i. e. quod *agere solent*; perstringere vult poeta prava studia, quae ex maiore parte, iam a mundo creato hominibus fuerint propria, sed quae nunc (ipsius tempore) eo processerint, ut nullum tempus ei magis idoneum fuerit.

Quod ei *libelli* mentio prorsus inepta videtur, quippe quod consilio scribendi modo capto de poemata edendo sermo nondum fieri possit, hae merae argutiae.

Nec mihi persuadere potest grammaticum hos versus a se compositos inseruisse, praesertim ob illud *nostri* farrago *libelli*; me iudice de interpolatione sermo esse posset, si generalis satirae definitio data esset.

vs. 95—96.

nunc sportula primo
limine parva *sedet* turbæ rapienda togatæ.

De Jonge (annot. in satir. I., Dissert.) speciose coniecit *sed et*, sic explicans: „nunc sportula est primo limine parva sed (nihilominus) rapienda (quae rapietur) a magna etiam hominum togatorum multitudine.”

Falso tamen, opinor, nam vox *et* explicationem illam non admittat, quippe cum omnes clientes cuiusvis ordinis sint *togati*; accedit quod *turba* h. l. pro *magna multitudine* non ponitur, sed cum ignominia dicitur, ut V. 21 „salutatrix turba” X. 73 „turba Remi” XV. 46 „barbara turba” 61 „rixantis turbae” 81 „victrix turba.”

De contemptu clientium cf. X. 45 „niveos ad frena Quirites defossa in oculis quos sportula fecit amicos” XIII. 32 „vocalis sportula.”

Nec vero togati ob unam et eandem sportulam inter se certant, sed suam quisque sportulam accipiunt.

Vox *et* defensionem admitteret, si ad *rapienda* referri posset, at hoc nequit.

Ergo non possumus, quin pro inepto, „sedet” cum Herwerdeno vir. clar. legamus *decet* 1) 2).

1) Mnemosyne 1873 nova series vol I. p. 395.

2) Verbum *sedere* significare posse *fixum esse* patet ex his locis: apud nostrum IV. 74. Ovid. Amor I. 22. Ergone lectione *sedet* servata cogitari possit de vocabulo tecnico de esca, quae allicit aves?

Da praetori, da deinde tribuno.

Sed libertinus prior est., „Prior” inquit „ego adsum.
Cur timeam dubitemve locum defendere, quamvis
natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestrae
arguerint, licet ipse negem? Sed quinque tabernae
quadringenta parant. quid confert *purpura maior*
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves, ego possideo plus
Pallante et Licinis?

P purpurae | ω purpura | P maior ω maius | d purpurae amator |
h purpura maiorum.

Sagaciter Haeckermann (Pith. Cod) probavit lectionem P
verborum nexu alienam esse.

Disputationem eius quam brevissime meis verbis reddam:

„Scholiasta in vocem „purpura” annotavit „laticlavium”,
in vocem „quadringenta” „qui erat census antea equitum
Romanorum.” Hisce ex annotationibus interpretes eliciunt,
quod ne ipse quidem scholiasta fortasse voluit, libertinum
nostrum *equitem* fuisse, angusticlavio ornatum, at teste
Plinio H. N. 38. 8 nemo nisi ingenuus eques fieri poterat,
tum verbum *parant* manifesto ad *annuos redditus* non ad
censum spectant, denique *formula* „quadringenta” hic illic
a poeta omnino pro *multis nummis* usurpatur sine ulla cen-
sus equestris significatione, cf. V. 132. „Quadringenta tibi si
quis deus....donaret.” II. 117. „Quadringenta dedit Gracchus
sestertia dotem cornicini.” XI. 19 „quadringentis nummis
condire gulosum fictile.” Hucusque Häckermann.

Ergone numquam libertini equites facti sunt? Friedlän-
der (Sittengeschichte I p. 83) plura exempla adhibet, quae
probant saepe liberos *domus regiae* equites factos esse,
velut Pallantem, Narcissum cet, sed homo, quocum nobis

hic res est, *domus regiae* libertus non fuisse videtur; tum enim pro sua iactantia certe eum hoc memorare necesse fuit, sed sine ulla allusione, ex qua eum imperatoris libertum fuisse conici potest, suas fortunas Pallanteis opponit.

Argumentis Häckermanni addi potest, quod *purpura maior* expressam requireret antithesin.

Videmus ergo eum iure lectionem reicere; at incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim, nam sequitur lectionem deteriorum codicum, *maius*, quæ et ipsa prava est. Quid enim sibi vult illa formula, *quid conf. purp. maius optandum?*

Arripit Häeckermann amorem appositionis nostri, at quis umquam talem vidit appositionem? Unusquisque expectaverit, *magis optandum*.

Mihi videtur legendum esse *purpura amata*, quod initio facile corrumpi potuit in *purpura mata*, postea in *purpura maior*. Cf. lectiones *d* et *h* et pg. 4 huius libelli.

Sic habemus sanum sensum; purpura a proceribus tantopere amata sed quæ nil iis confert, recte opponitur hominis genere humilis quinque tabernis, quæ quotannis quadringenta præbent.

144 - 146.

hinc subitae mortes atque intestata senectus
et — nova nec tristis per cunctas fabula cenas —
ducitur iratis plaudendum funus amicis.
P et ω it.

Infeliciter Ruperti suspicatur *es* vel *est* vel *fis* vel *fit*, nec magis audiendus Häeckermaun (Pith. Cod.), ubi præfert *it*, nam non modo verba *sub. mort . . . senectus* sed etiam *ducitur* cet. arete cum illo, *hinc* coniungenda esse videntur.

Verba *„nova ... cenas'* pro appositione sequentis versus accipienda sunt, quamobrem ea inclusi, nam colon poni non potest, cum verba *ducitur* cet. pro oratione recta accipere h. l. non aptum videatur.

Plaudendum ad *funus* referri non potest, nam verbum *plaudo* semper dativum regit. Hoc respiciens Haeckermann sic interpungit:

Ducitur iratis — plaudendum! — funus amicis.

Versui tamen antecedenti magis mihi convenire videtur *plangendum*, a nescio quo coniectum.

147—148.

Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat posteritas, eadem facient cupientque minores, omne in praecipiti vitium stetit.

Haec Pithoeana lectio vindicanda est contra Häckerman-
ni opinionem, qui graphicos eius codicis errores tractans hunc locum iis annumerat, ubi ordo verborum prave invertitur. Nam recte Scholte sic explicat: „posteri non tantum non factis sed ne cupiditate quidem ulterius tendent.”

Saepe suffixum *que* apud nostrum valet „atque adeo,” ita ut in membrorum enumeratione gradatio fiat: I. 71 „miscet instituitque”; II. 122 „horrescunt maioraque monstra putares”; III. 50, „aestuatur occultis animus semperque tacendis”; 72 „viscera magnarum domuum dominique futuri” VI. 165 „rara avis in terris nigroque simillima cyeno.” 384, 506. VIII. 53, 133, 143. IX. 26. X. 53, 244. XI. 174. XIV. 232.

Loci ab H. citati, ubi P et ω in verborum ordine differunt, sunt: I. 86. VI. 328, 364, 635. VII. 89. X. 344, sed difficillimum diiudicatu, utra lectio praeferenda sit.

XIV 145 reperimus in P „quorum si pretio dominus non vincitur illo”, ω „quorum si dominus pretio”, quod contra

Iahni opinionem praefero; *quorum* enim a *dominus* pendet, non a *pretio*.

XVI 20 et V 161 P habet lectiones ob metrum neglectum depravatas.

160—161.

Cum veniet contra digito compesce labellum!
accusator erit, qui verbum dixerit, hic est'.

Respicientes ad „digito compesce labellum” vertere debemus: „Iam is, qui nil nisi verbum, „hic est” dixerit, tamquam accusator a delatore pessumdabitur: quamobrem compesce labellum.”

Verba aliam sententiam haud admittunt. De usu vocis, „verbum” pro „paucissima verba” cf. Cic. Tusc. II, 28. „rogatus a me etiamne maius dedecus, verbo de sententia destitisti.” Terent. Phorm. 197. „id si potes, verbo expedi.”

Beer (Spic. Iuv.) qui nuperrime cod. P contulit, probat Jahnum a Bertino, collatore suo, male edoctum esse, scriptum esse *ver. m*, erasionem enim factam esse ab altera manu, quae saepe priorem genuinam manum corripuit. Detexit Beer lectionem prioris manus „*versum*”, quam tamen fatetur corruptam esse et auctore Hartelio mutandum in „*versus*”=„*secum*” (abgewandt). Probet vir doctus *versus* pro *aversus* poni posse.

Aliud quid profert Goebel e codice Vindobonensi, nempe *versu*, quod explicat *in versu*. Haud respexit verba praecedentia „cum veniet contra”, quae manifesto probant h. l. non agi de poeta domi saturam scribenti sed de homine, qui delatori in via occurrat. Porro inauditum mihi videtur h. l. *versu* pro *in versu* intellegere Cf. Beer pg. 61 de lectione P *actu recitari*, ubi dubitat annon *actu* pro *in actu* dici possit.

SAT. II. 58—61.

notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
 liberto, dederit vivus cur multa puellae.
 dives erit, magno quae dormit tertia lecto;
 tu *nube* atque tace, donant arcana cylindros.

Quid sibi velit illud *nube*, non intellego. Quid enim absurdus, quam ad feminam iam nuptam dicere: „tu nube”? Per apostrophem uxorem liberti compellat poeta vel potius Laronia eique suadet, ut acquiescat, reticentiam enim cylindros donare. Expectaveris verbum, cui insit aut acquiescendi aut dormiendi notio.

Ni fallor legendum est *nuta*, quod perfacile in *nube* depravari potuit (Cf. pg. 5).

Sic habemus comicum colorem: Femina, quae animadvertit quidem, sed somno se capi fingit et nutat. Cf. I 55—57:

„cum leno accipiat moechi bona, si capiendi
 ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
 doctus et ad calicem *vigilanti* *stertere* naso;”

II. 70—74.

Sed Iulius ardet,
 aestuo! *Nudus* *agas*; *minus est insania turpis*.
 en habitum, quo te leges ac iura ferentem
 vulneribus crudis populus modo victor et illud
 montanum positus audiret vulgus aratris.

Weidnerus *nudus* de *tunicato* intellegit et *habitum* de *tunica*. Locum non intellexisse videtur.

Creticus multiciis indutus Iulii ardorem excusat, tum

alter „nudus” inquit „agas”; ergo, ut statim in oculos incidit, non suadet calidiorem vestem, nempe tunicam, induere sed ipsa multicia exuere. Sic locus plenus sarcasmi. *Habitus*, ut quisque videt, ad *multicia* referendum; ironice fingit poeta Creticum tali veste indutum coram antiquo et simplici vulgo leges ac iura ferentem.

Sic quoque vs. 72—74 bene sequentibus conveniunt, ubi *ista* manifesto ad multicia spectat.

Haud faciendum est cum Heinrichio legenti *infamia*.

Si, quod contendit, *insania* h. l. ipsum cerebri morbum significaret, *turpis* certe explicationem non haberet. Cf. II. 15—18:

„verius ergo
et magis ingenue Peribomius. Hunc ego fati
imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, *his furor ipse
dat veniam*.

At obliviscitur Heinrich vocem *insaniam* et h. l. et multis aliis significare *immoderatio* sive *effrenatio*. Cf. Cic. Sulla 25 „i. libidinum”, pro Q. fratr. III 1, 23 „i. vestium”. Plin. H. N. XIX. 1 „i. mensarum”. Liv. VII 2 „res ad hanc insaniam venerit.”

II. 108, 109.

Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe
moesta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.

Immerito hos versus delet Ribbeck, pg. 119.

Assentior, Heinrichium satis demonstrasse illud *moesta* absurdum esse, nihil vero profecisse coniciendo *moecha*, hoc enim frigidum et supervacuum esse. Mihi primum arrisit *munda* sive *compla*, quod cognomen certe digressioni

de Othone aptum esset; sic tamen vox quoque *Semiramis* epitheton ad mollitiem spectans requireret, quamobrem malim legere *vecta*.

Hac difficultate sublata nil superest, cur cum Ribb. versus deleamus. Pg. 119 scribit „Ich kann hierin nur die oft beobachtete Gelehrsamkeit unseres Deklamators bewundern, nicht den Stil Iuvenals, der die Wirkung seines Hohnes über die Weibische Eitelkeit eines Otho nicht verscherzt haben wird durch jenen auf zwei erbärmlichen Gliedern einherhinkenden höchst ueberflüssigen Relativsatz, dessen historische Begläubigung dem Verfasser denn doch sehr schwer würde gefallen sein.“

Vir doctus haud satis ad indolem satirae attendit, quae ipsa tale additamentum suadet.

Poeta enim hac in satira non modo vitia mollium virorum perstringit, sed etiam eos cum feminis quippe superioribus confert. (Vid. orationem Laroniae et reputa hanc de Othone digressionem insertam esse descriptioni festi Bonae Matris, quod a feminis tantum celebrari solebat). Quod viri muliebria faciunt, id huius satirae thema est.

Num ab hoc themate tales versus alieni?

Otho, belli dux sed vultus fucator, opponitur feminis bellicosus et mollibus quidem, sed quae belli tempore nunquam eo mollitiae procedebant.

II. 143–148.

Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
lustravitque fuga mediam gladiator harenam
et Capitolinis generosior et Marcellis
et Catuli Paulique minoribus et Fabiis et
omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
admoveas, cuius tum munere retia misit.

Ribbeckius, quem Weidnerus sequitur, hos versus damnat hisce argumentis: I. Absurdum cogitare Iuvenalem nobilem in arenam descendentem viro nubenti horridiorem putare. II. Talis putida ac supervacua enumeratio interpolatoris est. III Plures versus non nisi ex recordatione vss. VIII 199—206 conficti sunt.

Contra afferri possunt I. Vss. quidem a satirae argumento alieni, sed recte Lupus (Vindiciae Iuvenalianae) adhibet illam multitudinem digressionum et supervacaneorum additamentorum, quae apud nostrum reperitur. Quod R. miratur illud *vicit*, sane mirari debet, quod poeta, postquam de scena agens *triscurria patriciorum* et *Mamercorum alapas* memoravit, Gracchum gladiatorem etiam foedius esse iudicat (cf. VIII 199.) Accedit, quod R. obliviscitur Iuvenalem imprimis de palam et in publico commissis bilem effundere et decoris subinde magis quam probitatis causa succensere. (Cf. praeterea Teuffel Einleitung pg. 161, I. 22—23, 27—29, 30—33. II. 135 „fient, fient ista palam cet.”, 67 „cum... hanc vestem populo mirante perores”, VIII 146—154, 187—188, cet.)

Gracchus *occulte* nubit, *palam* pugnat vel potius fugit.

II. Enumerationes putidae ac supervacaneae Iuvenalis certe sunt. Cf. II. 153—155. III 69—70, 75, 76, 79, 99, 120, 138, 216—220. VII 94, 95, 119—121, 133. VIII 170, 214. IX 22, 28. X 15, 16, 35, 132—134, 138, 164, 226. XI 4, 138. XII 43, 46, 47. XIII 23—25, 78, 95. XIV 180, 181. XV 56, 70.

III. De recordatione sermo esse non potest, nam singuli versus longius inter se discedunt.

SAT III. 54—57.

tanti tibi non sit opaci
omnis harena Tagi quodque in mare volvitur aurum;

ut somno careas *ponendaque* praemia sumas
tristis et a magno semper timearis amico.

Heinrich, Mayor alique explicant „praemia, quae mox amittes sive morte sive alia re cogente” conferentes illud Horatianum (Ep. I 10, 31) „si quid mirabere, pones || invitus.” At haud respexerunt vocem *tristis*, quae per sententiam arcte cum notione *ponendi* coniungenda est. Tristitia autem afficitur Verris comes, non quo aliquando (in Heinrichii explicatione hac voce opus esset) bona amissurus sit, sed quod metuit, ne praemia sibi perniciem pariant; haec est causa, cur tristis sive diffidens animo ea condat. Requiritur ergo notio *occultandi*, quae tamen verbo *ponere* haud praebetur; sat. VII. 26 legimus quidem „aut clude et positos tinea pertunde libellos,” ubi *positos* i. q. *conditos*, sed sensus hic novus imprimis voce praecedenti *clude* efficitur.

Nusquam verbum *ponere* per se positum *condere* sive *occultare* significare potest; quamobrem legendum mihi videtur *condendaque*.

Schraderi coniectura *horrendaque* reicienda, quippe frigidum sensum praebens.

III 105, 106.

nocte dieque potest aliena sumere vultum
a facie, iactare manus, laudare paratus cet.

Immerito Haeckermann (Pith. Cod.) vindicat vulgatam lectionem *alienum* et post *vultum* virgulam ponit.

Namque ineptum dicere pro „*iactare basia*” „*iactare manus a facie*,” quisque expectaverit *ab ore*.

Ergone *aliena sumere vultum a facie* significat „suum vultum ad alienum accommodare”? At hoc Latinum non esset; expectaveris *ad* pro *a*; quamobrem legendum mihi videtur: *alienam sumere vultum ad faciem*.

De „*iactare manus*” cf. Plin. Ep. VI 17, 2

„Non labra diduxerunt, non *moverunt manum*, non denique assurrexerunt, saltem lassitudine sedendi.”

III. 109—113.

praeterea sanctum nihil est nec ab inguine tutum,
non matrona laris, non filia virgo, neque ipse
sponsus levis adhuc, non filius ante pudicus;
horum si nihil est, *aviam* resupinat amici:
scire volunt secreta domus atque inde timeri.

Heinrich et Pinzger vs. 113 delent, quippe explicationem vocis *avlam*, quae in nonnullis codicibus legitur.

At P iam habet *aviam* et scholion cum hac voce congruens. Quamobrem haec causa dubia.

Weidnerus eos impugnans nititur vs. praecedenti, quod hic explicationem non habeat, si vs. 113 deleatur. „Denn,” inquit, „was soll das resupinare *aviam*? Thut er dies aus dem Drang der Wollust? Dies ist unmöglich. Nein er lässt sich auf die unnaturliche, ekelhafte, fleischliche Vertraulichkeit ein nur in der Absicht, um dadurch die Geheimnisse des Hauses zu erfahren.”

Virum doctum fallit vss. 100—112 modo de audaci atque effremata libidine Graecorum sermonem esse posse, ita ut vs. 112 *aviam* consulto cum exaggeratione dicatur.

Sic tamen omnis nexus inter versum 113 et 112 ruptus est; cum vero verbis „scire volunt cet.” maior vis insit, quam ut de interpolamento cogitare possimus, isque versus totus Iuvenalem spirare videatur, mihi post vs. 112 unus duove versus excidisse videntur, quibus poeta animadversionem addiderit, non modo libidinem eum ad talia movere sed etiam spem, fore ut cum domesticis rem habens secreta excipiat.

III. 126—133.

Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod pauperis hic meritum, si curet nocte togatus currere, cum praetor lictorem impellat et ire praecipitem iubeat dudum vigilantibus orbis, ne prior Albinam et Modiam collega salutet? divitis hic servi cludit latus ingenuorum filius; alter enim quantum in legione tribuni accipiunt donat Calvinæ cet.

Heinrichius ad verba „ne nobis blandiar” annotat: „als Zwischensatz eingeschoben. Wir sagen: „Schmeicheln wir uns nur nicht, dass.” Statt *nobis* hat die Husumer Handschrift *vobis*: eine blosse Abirrung.”

Quod contendit *vobis* merum esse errorem, mihi videretur difficile disceptatu, utram sequeremur lectionem, nam vs. 60 ipsos Quirites appellat Umbricius, ni ceterorum codicum conspiratio lectionem *nobis* suaderet. Nec magis de explicatione ei adstipulari possum, et credo his verbis maiorem vim inesse. Vss. antecedentibus Umbricius invehitur in magnam Graecorum auctoritatem, qui variis suis artibus pauperes loco detrudunt, quem antea apud divites tenebant.

Tamen vs. 126 cet. addit animadversionem ipsos quoque Romanos divitiis inhiantes pauperes populares summovere. Quamobrem verba „ne nobis blandiar” i. q. „ne in vitiis nostri ipsorum populi conniveam”, tum sequuntur exempla praetoris et filii ingenui, qui alter orbarum matronarum, alter divitis servi favorem captant.

In vertendo „was nützt ferner, um uns nicht selber zu schmeicheln cet,” sequitur Teuffel 1) rectam emendationem Emeritæ cuiusdam, qui pro *quod* legit *quo* (bis); poeta enim

1) D. I. Iuvenal. Sat. uebersetzt von Herztberg u. Teuffel.

non tam vult pauperes officia non amplius praestare posse, quam ea iis nil conferre divitibus aemulis.

Haud audiendi nec scholiasta, qui in lemmate *vigilantibus orbis* annotat: *ut sibi praetor tutorem daret*, nec Weidner, qui hanc sequitur explicationem eatenus, ut *orbis* de pueris intellegat, qui in vestibulo praetoris exspectant. Nam si modo respicimus ad praecedentia verba, „ire praecipitem iubeat” tollitur dubitatio, annon feminae orbae, iamdudum vigilantes, idque Albina et Modia, intellegendae sint. Porro, quinam *vigilare* idem esse potest quod in *vestibulis exspectare*? Nimis nude positum esset.

Nugantur Beer et Goebel, qui nimio amore ducti alter Pithoeani alter Vindobonensis codicis vindicant lectionem *servo* speciem symmetricam magis quam sanum sensum captantes.

Servus divitis nil significare potest nisi: „qui diviti servit”, ex quo hercle non sequitur, ut servus ipse dives sit, quod tamen hic locus requirit.

Sensus est: filius ingenuus cliens est servi (cum contentu noster hoc nomen tribuit libertino) divitis, qui amatis donat, quantum tribuni merentur.

• III. 134—136. at tu.

Cum tibi *vestiti* facies scorti placet, haeres
et dubitas alta Chionen deducere sella.

Cum Herwerdeno vir. clar. legendum videtur *festivi*, non explicandum cum Heinrichio „elegantem vestiti”, non quo noster nusquam tali modo praegnanter loquatur (Cf. II 77 „libertatisque magister” pro *libertatisque stoicae m.*), sed quod non potest, quin illud *vestiti* primo obtutu ridiculo modo contrariam notionem ante mentem ferat.

III. 139.

Servavit *trepidam* flagranti ex aede Minervam :

Non opus mihi videtur coniectura Loensii, qui pro *trepidam* legit *tepidam*. Nam primum saepe deos deridens memorat (Cf. II 31, 131. IV 36. VI 59, 176 cet. 394 cet. XIII 37 cet. XIV 261—262) et sine dubio voci *trepidam* maior inest irrisio; tum quoque hic illic in oculos incidit, eum seriis rebus aliquid comicum interserere ita, ut quasi dissonantia quaedam oriatur.

Exempla: III 257 cet., antithesis inter hominem in via pereuntem eiusque familiam in cena balneoque occupatam.

VI 177 „dum sibi nobilior Latonae gente videtur || atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.”

X 147 „expende Hannibalem cet.”

XIII 155: „deducendum corio bovis in mare, cum quo || clauditur adversis innoxia simia fatis.” VIII 210—212.

XII 33—36. XIII 84—85, 150 —152.

III. 147—151.

quid quod materiam praebet causasque iocorum
omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,
si toga sordidula est et rupta calceus alter
pelle patet, vel si consuto vulnere crassum
atque recens linum ostendit non una cicatrix.

Falso Friedländer III pg. 43 huic loco tunicam intexit „Leinene Tuniken trug man allgemein in Rom, mindestens schon im 3 Jahrhundert n. C., vielleicht schon früher. Iuv. III 150, 151 ist doch wohl die geflickte Tunica gemeint.”

Quomodo vir doctus hunc sensum verbis elicere velit, me plane nescire confiteor.

Vocem *recens* de recens sarto intellegat necesse est, nam *nova tunica* nequaquam apta esset. Quid quod noster tunicam vulneribus laborantem novam appellaret; praeterea a re proposita alienum esset hominem pauperem depingere nova tunica indutum.

Quem sensum ergo praebet *recens sartum*? Multitudo cicatricum efficit, ut tunica in oculos occurrentium cadat. Quid quaesitius? Tantane imperitia sutores Romanos laborare!

Rèspicienti ad priorem versum poeta nil nisi hoc velle videtur: Praebet pauper materiam iocorum, si calceus alter rupta pelle patet vel si plures cicatrices etiamnunc crassum filum ostendunt, quo vulnera recens sunt consuta.

De verbo *ostendere* Cf. XI 97: „frons aerea.....
vile coronati caput ostendebat aselli.”

III. 152—159.

Nil habet infelix paupertas durius in se
quam quod ridiculos homines facit. „exeat, inquit,
„si pudor est et de pulvino surgat equestri,
„cuius res legi non sufficit *et* sedeant hic
„lenonum pueri quocunque e fornice nati;
„hic plaudat nitidi praeconis filius inter
„pinnirapi cultos iuvenes iuvenesque lanistae:
„sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.”

Irrisionem, cui pauperes obnoxii sunt, persecutus addit noster sententiam generalem 152—153, quae antecedentia breviter complectitur sive forma generali repetit, et ad aliud paupertatis onus transgreditur. Cf. II. 47 „magna inter molles concordia” III. 282 somnum rixa facit” V. 66 „maxima quaeque domus servis

est plena superbis" (quem falso delet Ribbeck. 1) V. 130 „plurima sunt, quae // non audent homines pertusa dicere laena" 140 „iucundum et carum sterilis facit uxor amicum" (quem falso Ribbeck delet) VI. 284 „nihil est audacius illis deprensus" X 112 „ad generum Cereris sine caede ac vulnere pauci // descendunt reges et sicca morte tyranni" 187 „has totiens optata exegit gloria poenas." XI. 110. XII. 83, 134. Miror, quod omnes interpretes sequentes versus aequo animo integros putant, nam manifesto laborant.

Bentleius in Hor. Sat. I. 4: *inquit* perpetua formula est, ubi aliquid ex adverso nobis obici et opponi fingimus; sive id ab uno, seu pluribus, sive ab absente seu praesente fiat". Ostendit hoc *inquit* sensu integro manente in personales formas mutari posse sive subiectum e verborum nexu elicatum subintellegi posse. Sic et hoc loco. 2) Quis enim dicere possit „exeat . . . sufficit"? aut dissignator locorum aut, quod veri similis, pars hominum de pauperibus divitum factorum sive censu equestri praeditorum. Post vocem *sufficit* tamen difficultates oriuntur. Vss. 154—159 enim divitibus istis tribui non possunt, quippe irrisionis pleni atque acre odium in istam plebem provectam spirantes (*quocunque e fornice nati, nitidi praeconis, cultos iuvenes.*) Quid quod divites facti Othoni, qui ipsos illis XIV ordinibus illustraverat, cognomen *vanum* attribuerent!

Nec magis apti sunt ori dissignatoris locorum, quippe

¹⁾ Vid. Lupum Vindiciae Iuv. pg. 31, qui apte citat Doederlini opinionem (Münch. gel. Anz. XII 989): „Es ist allerdings eine allgemeine Sentenz und jede Sentenz kann in der Regel wegbleiben, ohne die historische Gedankenreihe zu zerstören. Daraus folgt aber noch nicht, dass sie eingeflickt sei."

²⁾ Cf. quoque VII. 242—243:

„Haec," *inquit*, „cura," sed quum se verterit annus
accipe, victori populus quod postulat, aurum.

H. l. ante *inquit* parentes discipulorum subintellegendi sunt; verba tamen sed quum cet. mihi non nisi ipsi poetae tribui posse videntur.

qui pauperes loco immerito depellens divitiorum iura vindicet. Solus Tenffel has difficultates animadvertit in versione sua vs. 153—154 „exeat... sufficit” censu equestri praeditis vel dissignatori tribuens, ceteros vss. ipsi Umbricio querenti.

At, quod sciam, nusquam de emendatione disseruit, quam talis distributio requirit; contra particula *et* prorsus neglecta post *sufficit* punctum ponit.

Mutatio levis. Legendum mihi videtur pro *et* (vs. 155.) *ut*; qua mutatione sententia et nexus hic est:

Umbricius hoc dicit: „Dissignator aut plebs dives „exeat,” inquit „si pudor est,... sufficit” eo consilio, ut hic sedeant cet.” sive: „verba dicta a dissignatore aut plebe „exeat... sufficit” eo valent, ut hic sedeant cet.”

Sic quoque vs. 159, quippe ori Umbricii aptus, explicationem habet. Alteram explicationem admitteret mutatio mea, nempe „sic placuit vano Othoni, ut sedeant cet.”, sed dubito, annon a verbo *libet* eadem atque a *placet* constructio pendere possit. 1).

III 254—56

longa coruscat
serraco veniente abies, atque altera pinum
plaustra vehunt, nutant *alle* populoque minantur —

Alle P | *allae* ω.

Recte monet Haeckermannus pg. 6 Pith. codd. lectionem *alle* ideo iam labefieri, quod sexcenties in P. confunduntur suffixa *e* et *ae*. Cf. quoque Beer spicileg. pg. 15; accedit quod constructio, quae praedicativa attributio appellatur, per quam pro nostro adverbio Latine adiectivum ponitur,

¹⁾ De permutatione particularum *ut* et *et* Vid IV 63, ubi PS *ut* cessit | ω et cessit (legendum: *ut*) V 43 P et | ω *ut*, (quod legendum).

Heinrichius tali mutatione locum difficillimum I 36 expeditur videtur.

saepe apud Iuv. reperitur, nempe: II 90 „*nullo* gemit hic tibicina cornu” III 12 „ubi *nocturnae* Numa constituebat amicae” IV 108 „*matutino* sudans amomo” VI 118 „sumere *nocturnos* cucullos” 523 „*matutino* Tiberi mergetur” 561 „*longo* castrorum in carcere” VII 156 „quae veniant *diversae* forte sagittae”. VIII 10 „si luditur alea *pernox*” 63 „*rara* iugo victoria sedet” 148 „ipse rotam astringit *multo* sufflamine consul.” 232 „arma tamen vos *nocturna* ... paratis.” 161 „*assiduo* Syrophoenix udus amomo” IX 20 „igitur flexisse videris propositum et vitae *contrarius* ire priori.” X 18 „*rarus* venit in cenacula miles.” XI 135 „aut ideo *peior* gallina secatur” XII 19 „*subitusque* antemnas impulit ignis.”

III 268—272.

Respice

.
 quotiens rimosa et curta fenestris
 vasa cadant, quanto percussum pondere signent
 et laedant silicem.

Ni graviter fallor, pro „laedant” requiritur „laesum”, nam non notiones *signandi* et *laedendi*, sed *percutiendi* et *laedendi* inter se cognatae sunt. Sensus est: Respice, quanti signa ponderis vasa in percusso ac laeso silice reliquerint. Oculi librarii facile aberraverint ad *cadant* prioris versus.

III 278—282.

Ebrius et petulans, qui nullum forte cecidit,
 Dat poenas, noctem patitur lugentis amicum
 Pelidae, cubat in faciem, mox deinde supinus.
Ergo non aliter poterit dormire? quibusdam
 somnum rixa facit.

Si quidquam in legendo Iuvenale oblectationi nostrae officit et obstat, certe illa intolerabilis ratio rogandi. Saepe

putamus in scholam nos rediisse ibique ludi magistro aurem praebere; nec vero quidquam verius scripsit, quam illud:

„et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos consilium dedimus Sullae, privatus ut altum dormiret.”

Antequam de verbis supra descriptis disseram, libet omnia eius rationis exempla praebere.

Saepe poeta ponit interrogationem, cui iam responsum inest, nempe his locis: I. 1—6. 30—72 (obiter dicam me cum Heinrichio post vs. 72 signum interrogationis, non cum Iahno aliisque punctum ponere; verba „occurrit matrona potens cet.” non ab antecedentibus solvenda sed eodem tenore continuanda; ergo pendere debent ab interrogatione vs. 63 „nonne libet medio ceras implere capaces quadrivio cet.”) 87—89, 92, 93—94, 95, 139—140. II. 21—28: Varillum pathicum inducit, dum abundanter rogando Sextum urget. 34, 35, 75, 76, 121. III. 38, 49, 50, 61, 81—83, 84, 85, 93—95, 126—130, 160—162, 183—185, 190—192, 249. IV. 69, 83—88. V. 8—11, 51, 127—130. VI. 41—44, 58—59, 75, 166, 178—179, 181—183, 246—247, 253—254, 342—345, 464, 471—473, 617. VII. 63—65, 71—73, 79—81, 90—91, 94—95. 98, 103—104, „quae tamen inde seges? terrae quis fructus apertae? || quis dabit historico, quantum daret acta legenti?” 139, 146, 147, 215—216. VIII. 114—115, 119—120, 192, 195—197, 211—214, 231—232. IX; hac in satira, ubi Naevolus cum poeta colloquens tanta indignatione ob Virronis rationem agendi ardet, omnes illae interrogationes, quas, quasi adsit, ad ipsum dirigit patronum, comicum colorem et energiam satirae conciliare videntur. (Cf. 43—44, 54—58, 48—49, 59—62, 67—69, 70—72, 81—83.) X. 28—30, 36—40, 90—102, 147, 207—208. XI. 182. XII. 28, 48—49. XIII, in qua epistola consolatoria tam lectorem quam amicum taedio necat hisce interroga-

tionibus: 5-6, 16-18, 23-25, 33-37, 71-74, 140-142, 153, 157-158, 162-165, 174-176, 192-195. XIV 15-22, 23-24, 25-28, 56-59, 177-178, 265-271. XV. 1-2, 61-62, 119-123, 160-162, 171-174. XVI. 1-4 (Weidnerus post vs. 2 statuit lacunam, at nil opus; legendum cum Scholte *num* pro *nam* et post *sidere* vs. 4 ponendum signum interrogationis), 25-27.

Saepe talis interrogatio causam vel explicationem continet antecedentium et per voces *nam* sive *enim* annectitur: II 8, 64; 65. III 5-9, 208, 234-235. IV 45, 48, 99-103. V 157-158, 162. VI 185-187. VIII 30 cet, 221 cet, IX 24. X 4-6, 141, 210-13, 321-322. XI 38-41. XIII 98, 99, 234-235. XV 103-106.

Nunc sequuntur interrogationes, ad quas ipse poeta responsum praebet: II 62, 63, 115, 155. III 74-75, 259. V 24, 156-157. VI 53-55, 60-61, 103-105, 136, 142, 161 sqq., 286 cet, 634-638. VII 106-114, 139 („fidimus eloquio?”, ubi Weidnerus recte explicat „fidimus ergo eloquio”, est enim conclusio ex antecedentibus tracta; respondet tamen poeta abundanter usque ad vs. 149. ¹⁾), 189 sqq., 199-200. VIII 1-20, 39-40, 179-180. X 28-30 (quibus repondetur 54-55) 108-112, 159 sqq., 185 sqq, 265 sqq, 346 sqq. XI 162 sqq. XIII 210 sqq.

Ad rem redeo. Omnes interpretes auctore Heineckio alius alia argumenta proferentes vs. 281 delent. Tamen non sine aliqua dubitatione sequor.

Rationem illam rogandi demonstravi, quamobrem in interrogatione ab ipso Umbricio facta offendere non possumus, eoque minus, quod tota haec satira non spirat

¹⁾ Codd. VII. 139 inter se differunt: P *fid. eloqu.* *ω* ut redeant veteres: manifestum librarii additamentum pro „*fid. eloqu.*” in textum receptum Cf. Schönaich pg. 12.

fidelem cum amico querellam, sed orationem exaggeratam, in publico habitam; post vs. 20 statim et locus et amici e conspectu fugiunt et Iuvenalis tantum auditur, donec vs. 315 sqq. nobis in memoriam revocatur esse amici querellam, quamobrem interrogationem ipsi poetae tribuere absurdum est.

Nec vs. 281 poetae abundantiae non convenit. Causa vero, quae me ad damnationem impellit, alio poetae more nempe *deinosi* continetur, cuius imprimis haec satira plura affert exempla, nempe: 78 „in coelum, iusseris, ibit” 95–97. 106–108, 197–202, 232–235, 236–238, 245–248, 259–261: „quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa || invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver || more animae.” 268–272, 309 „qua fornace graves, qua non incude catenae?” Cetera *deinosis* exempla: I 12–13. II 33, 121–123. IV 86–88, 109. V 82. VI 46–49, 127–132, 189–191, 268, 269, 311–312, 345, 405–406, 429–430, 441, 446, 503–504. VII. 111. VIII. 32–36 (quanto pulchrius ac scitius apud Horatium Sat. I. 3, 44–53; quamquam hic de leni aliorum vituperatione, nostro loco de falsa atque exaggerata laudatione agitur) VIII 108–126 (de quibus postea plura), 136–137, 149–150, 213–214. IX 102 sqq. X 153, 185, 186, 190, 240. XI. 121–122, 134–135. XII. 101, 111 sqq. XIII 26–27, 58–59, 64 sqq., 84–85, 92 sqq., 131–134, 211–235 (descriptio per se fortasse vera, at exaggeratum quam maxime tale quid h. l. adhibere; profecto nemo tales cruciatus pertulisset sed simpliciter pecuniam reddidisset). XIV. 10 sqq., 26–28, 127–134, 190, 262 sqq. XV 55 sqq., 84 sqq., 159 sqq.

Numquam autem Iuvenalis est exaggerationem sibi propriam additamento lenire ac diminuere, immo saepe auget e. g. 235. „magnis opibus dormitur in urbe.”

H. l. tamen vs. 281 exaggeratos vss. 278—80 contra veram indolem ac naturam Iuvenalis tantopere lenit ac diminuit, ut non possim quin editores sequar.

Accedit quod, verba „ergo non aliter poterit dormire?” quaestio est, quae cuique lectori sponte oboritur ita, ut facillimum coniectu sit, librarium adscripsisse. Locus per *quibusdam* sartus.

IV 8—10.

nemo malus felix, minime corruptor et idem
incestus, cum quo nuper *vittata* iacebat
sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.

Beer (Spicileg. Iuv.) vindicat lectionem P *vitata* contendens *cum quo vitata iacebat* idem esse quod *a quo vitata erat*, et confert XV 6, ubi legitur: „Thebe centum portis obruta iacet,” qui versus tamen huc non pertinet, nam prius Thebe obruta est, tum iacebat; ergo prius actio, tum status ex ea profluens significatur, quod idem de nostro loco dici non potest.

Lectio *vitata* defendi non potest, nisi statuimus stupro iam perpetrato sacerdotem etiamnunc iuxta Crispinum iacere, at unusquisque mihi assentietur lectione *vittata* sententiam multo meliorem vim acquirere, primum per *iacebat* nude positum, tum vero maxime per illud *vittata*. 1)

32—34.

iam princeps equitum, magna qui voce solebat
vendere municipales *fracta de merce* siluros.

P. *facta de merce.* ω *fracta de merce.*

1) Cf. quoque Hermann Vind. Iuv. pg. 8: „eiusdem autem stupri longe dirior species oculo proponitur, si virginem ipsis sacerdotii insignibus indutam eum corruptore iacentem informamus”

Lectiones codd. absurdae, nec sine causa editores et interpretes emendare student. En coniecturarum series *Pharia de merce, farcta de merce, pacta de merce, pacta mercede, facta mercede, fracta mercede*.

Quarum tres primae mihi displicent, quippe fatuum ac putidum sensum praebentes, nam *merx* i. q. *siluri*.— Verum vitii locum detexisse videtur Achaintre legens *fracta mercede*.

Vitium facile oriri potuit. Duas postremas litteras *de* omissas librarius superscripsit, alter pravo loco addidit. Quod tamen ad sententiam attinet, haec coniectura non satisfacit; *fracta merces* per se bona formula, significat mercedem *diminutam, decurtatam* cf. VII 216 cet.:

„et tamen ex hoc quodcunque est — minus est autem quam rhetoris aera — discipuli custos praemordet acoenonetus; et qui dispensat, *franget* sibi.”

Locus tamen requireret explicationem, quisnam Crispini mercedem diminuisset. Hoc non liquet.

Quamobrem melius cum Heinsio legere *pacta mercede* ut intellegendus sit *praeco*.

De contemptu praeconum cf. III 157. VII. 6: „nec foedum alii nec turpe putarent *praecones* fieri.” VIII 95 „*praeconem*, Chaerippe, tuis circumspice pannis.”

V. 42.

praeclara illic laudatur hiaspis.

Praeferenda lectio codd. *ω illic* Pithoeanae *illi*, nam *illi* pro *illic* nusquam apud nostrum reperitur.

Vox *illic*, i. q. *in phiala* (cf. 39—41.); *illi* pro dativo acceptum frigidum esset. 1)

1) De omissione litterae *c*: cf. VII 66: P *ne ω nec* XI 37: P *ne ω nec*.

V. 100—102.

nam dum se continet Auster
dum sedet et siccatur madidas in carcere pinnae,
contemnunt mediam temeraria linea Charybdis.

Hunc locum legenti mihi in mentem venit Ribbeckium tautologiis uti pro argumento, ut satiras posteriores Iuvenali abroget. At quae vitia in posterioribus perstringit, his in prioribus ignoscere videtur; nam hae quoque tautologiis scatent, ut et locus citatus et sequentes probant.

Tautologiae, quae continentur repetitione sententiarum: I 113—114. II 138—142. III 23—24, 26—28, 45—46, 51. IV 56—58. VI 139, 273—275, 649—50. VII 48—49, 53—55, 83—85, 103.

Tautologiae, quae continentur repetitione singulorum verborum: II 34, 64, 72, 80, 102, 113, 131. III 3, 135—136, 147, 268, 276, 287. IV 83—84, 87, 151—152. V 140. VI 25, 68, 200, 212—213, 237, 244, 268, 286, 359, 408, 436, 452—453, 493, 531, 532, 658. VII 3, 5, 191, 196, 203, 207, 208. VIII 50, 71, 72, 80, 88, 183, 223, 241, 272. IX 36, 43, 71, 79, 99. XI 143.

Accedit quod inter exempla, quae Ribbeck pg. 42—46 enumerat, nonnulla crimine tautologiae absolvenda sunt: X 57 „*longa atque insignis honorum pagina.*”

94 „*vis certe pila cohortes*” ubi *pila* mihi forma heteroclita esse videtur pro vulgari *pilos* (cf. locus loci loca, iocus ioci ioca, frenum freni frena cet.).

Pilus i. q. centuria triariorum, ita ut sensus sit: „vis certe centurio, tribunus esse”; ergo gradatio fit.

97. *praeclara et prospera*, ubi *praeclara* ad externam speciem, *prospera* ad veram pertinet felicitatem, cf. Heinrich pg. 391.

191. *deformem et taetrum vultum*, ubi gradatio fit.

296. *filius autem* || *corporis egregii miseros trepidosque parentes* || *semper habet*.

Virum doctum fefellit nobis hic rem esse cum membro expletivo, qua structura utitur noster, si uno vocabulo notio ei non satis expressa videtur, ita ut altero indigeat. Poeta hoc vult: „miseria parentum in trepidatione praecipue cernitur.”

Similia exempla praebent: IV 92 „sic multas hiemes atque octogesima vidit solstitia.” VI 87 „ludos Paridemque reliquit” VII 83–84. „laetum cum fecit Statius urbem promisitque diem” VIII 71–72. „Haec satis ad iuvenem, quem nobis fama superbum || tradit et inflatum plerumque Nerone propinquo.” X. 10–11 „viribus ille confisus periit admirandisque lacertis,” ubi, ut mihi videtur, parum recte Heinrichius lectionem codicum *o* his verbis praefert: „admirandusque ist das wahre; es entspricht dem vorhergehenden *confisus* ebenso, wie *lacertis* dem *viribus*, und die concinnitas verborum verlangt es durchaus.” Nam primum non video, cur lectio *admirandisque* concinnitatem infringat, tum sensus illa lectione valde debilitatur. Poeta spectans ad Milonem Crotoniatem hoc vult: Ille periit confisus viribus, imprimis admirandis lacertis ¹⁾. Quaestio oreretur, num h. l. nobis res esset cum figura quae hendiadys appellatur; hic illic enim apud nostrum aut unum aut ambo figurae membra adiectivo determinantur, nempe:

III 11 „veteres arcus madidamque Capenam”

V 77 „per montem adversum gelidasque Esquilias”

XII 85 „molles ornate focos glebamque virentem

XIII. 167. „Thracum volucres nubemque sonoram”

¹⁾ Cf. quoque VIII 40 cet.: „tamquam || feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses, || ut te conciperet, quae sanguine fulget Iuli.”, ubi Heinrich sine dubio veram invenit lectionem *et*; ergo membrum habemus expletivum; *ut* sanam explicationem haud admittit.

XIV. 270: „pingue....passum et municipes Iovis lagonas”

XV 50: „flores multaeque in fronte coronae” (etiam haec verba tautologiis annumerat R.)

Verba vero X. 10 per hendiadyn dicta esse non possunt, nam voci *admirandis* notio *virium* inest, ut earum mentio omitti posset. Voce *admirandisque* omissa rectam haberemus hendiadyn (= lacertis robustis). Sed illuc redeo.

XV. 47:

„victoria de madidis et
blaesius atque mero titubantibus.”

Notio *madidi* statum significat, cuius *blaesum esse* et *titubare* signa sunt; quamobrem potius membrum expletivum statuimus.

XV 86:

„elemento gratulor et te
exultare reor.”

Apostrophe quidem dura et verum poetae *deinosis* exemplum, attamen alterum membrum prius valde auget.

XV 134:

„plorare ergo iubet causam dicentis amici
squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
circumsriptorem, cuius manantia fletu
ora puellares faciunt incerta capilli.”

Mayor: „i. e. squalorem amici causam dicentis reique”
Hor. C. II 19, 28: pacis eras mediusque belli,” III 1, 12:
„moribus hic meliorque fama.”

Kiaerus haec Horatii exempla ignorans legit *squalorem atque*, respiciens ad Iuv. IV. 105 „offensae veteris reus atque tacendae”, VI 472 „coctae siliginis offas et madidae”, XI. 161 „vini patria atque ministri.” Qualem tamen tautologiam habemus sive Mayorem sive Kiaerum sequimur! Primum dicere aliquem causam dicere, tum addere eum reum esse, quatenus ineptiae!

Coniectura Kiaeri per litterarum ductus mihi videtur se valde commendare. Monachus sono deceptus facile scripserit (vid pg. 5 huius libelli) *squaloratque*; qui descripsit, *at* pro *m* habens, litteram *e* inseruisse credi potest. Locus tamen a Kiaero non expeditur. Mihi persuasum est plura vitia latere sc. ante vocem *rei* excidisse *que*, quod librarius brevitatis causa sive ob negligentiam semel scripserit. Ergo legendum foret; „*squalorem atque queri*”; cum vero *queri alqm* pro *deplorare alqm* haud usitatum sit, levi praeterea mutatione sic legere velim:

„plorare ergo iubet causam dicentis amici
squalorem, atque queri pupillo ad iura vocante
circumscripserem.”

Ex verbis „pup..... circumscripserem.” facile trahendum obiectum, quod ad *queri* subintellegi potest, nempe *factum* sive *rem*.

De verbo *queri* i. q. deplorare, cum obiecto rei vid. Ovid. Met. XV. 493:

neque enim fortuna querenda
sola tua est: similes aliorum respice casus:
mitius ista feres.

Caesar B. G. I 93. 4. „abdit in tabernaculis aut suum fatum *querebantur* aut cum familiaribus suis commune periculum miserabantur.”

XV. 145 „*exercendis capiendisque artibus apti*” i. e. apti, qui artes exerceamus easque perdiscamus. Ergo gradatio fit. De verbo *capere* i. q. *sui facere* cf. Cic. Philipp. 3, 11 „Patres conscripti patrium animum virtutemque *capiamus* cet.”

Haec de tautologiis; alterum poetae abundantiae documentum est creber usus periphrasium, quarum plurimae supervacaneae ac fatuae, nec non desiderium doctrinae profitendae saepe ostendunt. Exempla sunt:

I 20 „Auruncae — alumnus” 51 „Venusina digna lucerna III. 25 „fatigatas ubi Daedalus exuit alas” 90, 91. „qua deterius nec || ille sonat, quo mordetur gallina marito”; 116 „ripa nutritus in illa, || ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi” III 138—139 „vel qui || servavit trepidam flagranti ex aede Minervam”; IV. 10 „sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.” 45 „cumbae linique magister” V 45 „iuvenis praelatus Iarbae” 46—47 „Beneventani sutoris nomen habentem... calicem.” 160. „presso stridere.... molari” VI 554 „superbi... regis agrum.” 615 „avunculus ille Neronis” 661 „Pontica ter victi..... medicamina regis”. VII 25 „Veneris marito” 64 „dominis Cirrae Nysaeque” 159 „laeva parte mamillae” 192 „appositam nigrae lunam subtextit alutae” VIII 254 „plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt nomina” (h. l. de *animo* sermo esse non potest, immo animi eorum sublimem decoris Romani amorem spirabant. Ergo „Deciorum animae” nil nisi periphrasis est pro ipsis *Deciis*, adhibita, ut mera pro forma antithesis poni posset. Accedit quod *anima* et *animus* accurate distingui solent. Cf. Scholte pg. 58.) IX 11 „salibus vehemens intra pomeria natis.” 23 „advectae.... Matris.” X 3 „vera bona atque illis multum diversa.” 50 „vervecum in patria crassoque sub aere nasci.” 257 „atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.” XI 61 „venies Tirynthius aut minor illo hospes” XII 4 „pugnant Gorgone Maura” 47 „callidus emptor Olynthi” 70—73 (de Alba Longa) XIII 43 „puer Iliacus formosa nec Herculis uxor” 79 „Cirraei—vatis” 80 „per calamos venatrix pharetramque puellae” 155 „deducendum corio bovis in mare, cum quo || clauditur adversis innoxia simia fatis” 185 dulcique senex vicinus Hymetto.” XIV 43. „Bruti avunculus” 81, 82 „famulae Iovis et generosae—aves.” 271 „municipes Iovis—lagonas.”

Contra et periphrases adhiberi possunt, quae vim ora-

tionis augment: I 15–16, „et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos || consilium dedimus Sullae, privatus ut altum || dormiret.” II 28 „in tabulam Sullae si dicant discipuli tres” III 84 (de sua ingenuitate Umbricius): „usque adeo nihil est, quod nostra infantia coelum || hausit Aventini, baca nutrita Sabina?” III 137 „hospes numinis Idaei.” IV 46 (de Domitiano): „pontifici summo”. V 154 graphice simiam indicat: „qui tegitur parma et galea metuensque flagelli || discit ab hirsuta iaculum torquere capella.” VI 350–351 feminam divitem et pauperem periphrasi describit: „nec melior, silicem pedibus quae conterit atrum, || quam quae longorum vehitur cervice Syrorum.” IX 122–123 (vid. pg. 13.) IX 133 (de viris comptis et ornatis): „qui digito scalpunt uno caput” XIV 311–312 „testa cum vidit in illa || magnum habitato-rem.”

VI 94–97.

iusta pericli
si ratio est et honesta, timent pavidoque gelantur
pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
fortem animum praestant rebus, quas turpiter audent.

Sine causa Scholte vs. 97 delere videtur; habemus enim, ut saepe, sententiam generalem, quae spectat ad vss. 82–94, ubi Eppia amore audax delineatur.

Quo maiorem habeat vim, praemittuntur vss. 94–96; ergo sermo est de gradatione per oppositum Cf. V 51 (pg. 9), VI 388.

Rem nobis aliter quoque informare possumus, nempe hoc modo: vs. 94–96 et vs. 97 sententiae generales, quae sibi invicem oppositae sunt, praemittantur versibus

98—102, ubi eadem oppositio, sed nunc exemplis luculentis illustrata.

VI 224—230.

224 imperat ergo viro; sed mox haec regna relinquit
 225 permutatque domos et flammea conterit; inde
 226 avolat et sprete repetit vestigia lecti.
 227 ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
 228 vela domus et adhuc virides in limine ramos.
 229 Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti
 230 quinque per autumnos, titulo res digna sepulcri.

W. de Jonge 1), postquam Kiaerum, vs. 225—226 post vs. 228 transponentem, feliciter refellit, statuit post vs. 226 e codice archetypo versum excidisse huius fere sententiae: „sed non diu gaudet amanti, nam iterum,” perhibens tale asyndeton adversativum, qualem textus praebeat, Iuvenalis non esse. Causa mutandi recte se habet, sed ipsa mutatio lenius fieri posse videtur.

Mihi magis placet asyndeton demere atque legere:

„avolat et sprete repetit vestigia lecti, *at*
 ornatas paulo ante fores, pendentia linquit cet.

De particula adversativa in fine versus cf. VI 644—656:

„et illae
 „grandia monstra suis audebant temporibus, *sed*
 „non propter nummos.”

XIII 225—226:

non quasi fortuitus nec ventorum rabie, *sed*
 iratus cadat in terras et vindicet ignis.

VI 237—238.

abditus interea latet et secretus adulter,
 impatiensque morae *ciet* et praeputia ducit.

P silet | ω pavet | de Jonge: calet | Ribbeck: salit | Weidn.: ciet.

1) Annotat. in sat. Iuv. pg. 54—58.

Nulla harum lectionum loco apta est nisi Weidneri *ciet*; nam non modo verbum, quod adest, sed etiam indagandum verbum arcte cohaereat cum *impatiensque morae* necesse est. De Jonge Weidnero obicit, quod tautologiam parit, at nil magis Iuvenalis est. Cf. annot. meam in V 100—101. Ad ducit cf. Horatianum „ilia ducat” (Ep. I. 1, 9.)

VI 294—297.

nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
paupertas Romana perit: *hinc* fluxit ad *Indos*
et Sybaris *collis*, *hinc* et Rhodos et Miletos
atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.

P Indos | ω istos. | Ribbeck: Aminosos | Weidner: unctos.

Nemo interpres vidit vocem *hinc* in menda iacere; *hinc* pro *ex eo tempore* numquam dicitur, nec exspectaveris adverbium temporale, si modo respexeris et ad verbum *fluxit* et ad illam urbium enumerationem. Requiritur significatio loci, quo fluxerunt omnes illae urbes; quamobrem levi mutatione legendum *huc* nempe: meam in urbem, Romam.

Cf. III 62: „iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes.”

Verba *ad Indos* iam a Ribbeckio emendata sunt; de urbe Aminso (Amiso) cf. Cic. de imp. Gn. Pomp. 8, 21: „Sinopen atque Amisum, quibus in oppidis erant domicilia regis, omnibus rebus ornatas atque refertas uno aditu adventuque esse captas”

Quod tamen idem pro *colles* (vs. 296) legit *sollers*, ei assentiri non possum. Vox *sollers* non explicari potest nisi per ironiam; Sybaritae enim asini; talis vero ironia Iuvenalis non est. Legendum esse videtur *mollis*, brevi syllaba per caesuram producta.

VI 309—313.

Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic
effigiemque deae longis siphonibus implent,

inque vices equitant et luna teste moventur.

Inde domos abeunt: tu calcas luce reversa

coniugis urinam magnos visurus amicos.

De voce *sipho* vid. Rich. Rom. antiqu. Plin. H. N. II 166, de aqua: „terrae pondere expressa *siphonum* modo emicat”. Scholiastam in voce: „iactationibus luteis,” ubi Schrevelius recte legit *lotii*.

Ergo et loco Pliniano et nostro vox *sipho* proprie canalem sive tibiam significans ad ipsum aquae radium spectat.

Valde miror, quod de Jonge duos posteriores versus Iuvenale indignos habet, et impuro monacho tribuit.

Nullus monachus dictis Iuvenale spurcior esse potest. Primum compara versus priores, tum I 39, 41, 131, 143. II 11–13, 21, 32–33, 49, 137–138. III 95–97, 107–108, 134, 259. IV 35–36. VI 34–35, 50–51, 58–59, 64, 73, 100, 126 (quem monachus Pithoeanus fortasse ob pudorem omisit), 129, 147–148, 177, 191, 196, 239, 264, 319–316, 334, 336–341, 368, 370 cet. 397, 405–406, 411–413, 419–433, 445–447, 473, 596. VII 139–141. IX 4, 34–35, 43–45, 84–85. X 53, 103–106, 138–139. XI 155–158, 164, 175. XIII 84–85. XIV 199. XV 78–83, 90–91.

Hoc mihi satis esse videtur.

Quod dicit verba omni virtute comica et satirica carere, ei haud assentior, sed, etiamsi verum esset, talia quoque inter enumerata exempla inveniuntur.

Comicam ponit quaestiunculam: „Nonne omni carent probalitate?” Certe, sed conferat vir doctus omnia illa exempla deinoseos, quibus noster scatet. Respiciat quoque amorem antithesium, quo noster flagrat.

Ei adstipulor Weidnerum impugnanti, qui vult feminas luna moveri, ut domum redeant. Quid ineptius?

De verbis „luna teste” cf. VIII 149–150, ubi de Laterano auriga:

„nocte quidum sed luna videt, sed sidera testes
intendunt oculos.”

Apud ‚movere’ *chunibus* omissum.

VI 461–466

a Madvigio (op. II p. 195) sic transpositi sunt:

464 ad moechum veniet lota cute. Quando videri
465 vult formosa domi? Moechis foliata parantur;
466 his emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
461 *Interea* foeda aspectu ridendaque multo
461 pane tumet facies aut pingua Poppaeanae
463 Spirat et hinc miseri viscantur labra mariti.
467 Tandem aperit vultum cet.

Cardo causae transpositionis apud Madv. in voce „*interea*” vertitur, quae, sicut in codd. posita est, nullum habet locum.

Haud assentiri possum Weidnero, qui defensionem loci a Naegelsbachio (Philolog. III 479) susceptam probat, quae *interea* refertur ad *circumdedit* et *commisit* et comparatur cum *interea*, quod legimus XI. 14, ut significet „Einstweilen, nämlich bis sie ihre Toilette gemacht hat.” Nam vss. 457–459 nil nisi periphrasis sequentis brevis sententiae generalis: „intolerabilius nihil est, quam femina dives.” Post vs. 460 demum incipit cultus descriptio.

Transpositione Madvigii vox *interea* sine dubio rectum tenet locum (quod Weidner falso negat), attamen alia difficultas oritur. Nam quod post vs. 460 statim legimus „ad moechum lota veniunt cute”, initium nimis abruptum videtur; expectaveris certe sententiam contrariam praemissam, idque talem, qualem codd. nobis praebent. Haud

possum, quin credam illud, *interea* in menda iacere; malim legere, *intus nam* atque vulgatum versuum ordinem retinere. Sic habemus rectam oppositionem: Domi femina foedo aspectu, vultu obducto est, lota cute ad moechum venit." His verbis apte annectitur interrogatio; „quando videri sqq."

VI 479—480.

hic frangit ferulas, rubet ille flagello,
hic scutica; sunt, quae tortoribus annua praestent.

Scholte versum posteriorem haud inclusisset, si legisset acutam explicationem, quam dedit de Jonge, qui pro subiecto verbi *praestent* non ipsas feminas divites, sed ancillas accipit.

Sed hac explicatione recepta non possumus, quin pro *quae* legamus *qui* ita, ut omnino servi intellegantur.

Talis enim generis pronominum mutatio nostri non est. Cf. III 118, ubi et aliis et ea de causa coniectura Iahni *hic Asianorum* pro *haec Asianorum* probanda est. 1).

Ambobus locis pronomina sunt communis generis vel potius generaliter dicta ita, ut tam feminae quam viri intellegi possint.

VI 484—485.

donec lassis caedentibus „exi”
intonet horrendum, iam cognitione peracta.

Scholte posteriorem vs. damnat. Solito suo acumine ac vero sensu contendit verba „intonet horrendum” parum convenire mollitiei delicatae feminae et eius crude-

1) Lectionem *Phaecasianorum* pravam esse dilucide demonstravit Hermann Progr. Marburg p. 9—11.

litatem multo melius elucere, si illud ,exi' tenuiore, non graviore voce proferatur. Credo tamen talem neglegentiam nostro condonandam esse, quippe cum imprimis imago feminae crudelis ei ante mentem versetur, nec non crudelitas cum voce alta et horrenda coniungi soleat.

Quod perhibet vocem *cognitio* nil nisi *inquisitio*, non *poena* significare, assentior, sed eum fallit, sicut ceteros, 1) Iuvenalem h. l. per ironiam loqui: et nunc cognitio (quae poenam praecedere debebat) peracta est. Ergo ironice cognitionem pro ipsa poena memorat. Respice ad vss. 475 sqq. ex quibus patet causam poenae esse dominae insomnium; vid. quoque vss. 219—223, quos describere libet:

„pone crucem servo.” „meruit quo crimine servus
supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi,
nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.”
„o demens, ita servus homo est? nil fecerit, esto:
hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.”

VI 490—491.

Componit crinem laceratis ipsa capillis
nuda umero Psecas infelix nudisque mamillis.

Recte Heinrichius: *nudo humero*. Nam verborum concinnitas magnopere id requirit, quod et *laceratis capillis* et *nudis mamillis* sunt abl. qualit.

De repetitione adiectivi cf. VIII 213—214, XI 154.

Recte Haeckermann (Pith. Cod.) lectionem *ω componit*, Pithoeanae *disponit* praefert; illa enim magis sequenti *laceratis capillis* convenit.

1) Solus Teuffel in versione locum sic accepit:

„Pack' dich!” sie ruft, womit das Verhör sein Ende erreicht hat, und donnernd

VI 585—587.

divitibus responsa dabit Phryx augur et inde
conductus, dabit astrorum mundique peritus
atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

Scholiasta ad lemma *Phryx* annotat: „nam ille Phryx,
inquit, qui Romae moratur. sunt enim ob hoc qui (cum
Henninio legendum: „sunt enim qui ob hoc”) ab ipsa
Frigia exciti sunt.”

Verba: „Phryx (lemma) nam ille” mihi mutanda vi-
dentur in *Phryx au e inde* (augur et inde).

Sic lemma restitutum, tum sequitur annotatio: „Phryx,
inquit, qui cet.”

Videmus ergo Scholiastam legisse *inde*.

Hanc lectionem habent quoque P ω ; quamquam Ribbeck
contendit in P subscriptum esse *indus*, quae lectio mihi
videtur scripta esse a librario, qui *inde* haud intellexit et
ad *Phryx* respexit.

Sensus ergo est: divitibus responsa dabit Phryx augur,
qui ex ipsa Phrygia a femina accitur et conducitur. Cf.
Henninius: inde i. e. ex ipsa Phrygia.

Sic acriter ille ardor ac superstitio notatur. Cf. vs. 526—527:

„si candida iusserit Io,
ibit ad Aegypti finem calidaque petitas
a Meroe portabit aquas.”

Scrupulus Ribbeckii de illo *inde* pro *ex Phrygia* tollitur
comparatione III 98, ubi Madvig (Op. I p. 50) vere expli-
cat *illic* per *inter Graecos*.

De *et* i. q. *vel* vid. II 139. „cupient *et* in acta referri.”

P habet quidem *dabunt* et pauci tantum deteriores *dabit*,
sed *dabunt* mihi ortum esse videtur ex *dabint*.

Quoties in P littera *n* prave inserta sit, probant: IV 71,
VI 156, 569. VII 24, 122, 130. VIII 123. X 202. XI 159.
XII 92. XIV 13, 91.

Ergo coniectura Weidneri *idem* haud opus est; nec magis audiendus Ribbeck, 1) qui, postquam alteram subscriptam lectionem P, de qua supra, in *Indi* mutatam sine ulla necessitate recepit, vs. 586 poetae abiudicat, hanc causam afferens: „astrologi his *dabit* . . . *peritus* inferendi minime hic locus erat, cum de hoc vatum genere poeta iam v. 568 absolvisset.”

Primum idem dici posset de *haruspice* (vs. 550—552), tum certe haud ineptum est, poetam his versibus, qui per oppositionem feminae pauperis responsa diviti data tractant, memorare astrologum, de quo legimus vs. 553:

„Chaldaeis sed maior erit fiducia: quidquid
dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis, cet.”

Scrupulus viri docti de voce *conductus*, quem hoc modo exprimit: „*conductus* additum temere videtur, quoniam gratis responsa nec divitibus nec pauperibus dari per se intellegitur,” per lectionem *inde*, ut quisque videt, tollitur.

VII 50—52.

nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
consuetudo mali; tenet insanabile multos
scribendi cacoethes et aegro in corde senescit.

Falso Iahn mihi vs. 51 delere videtur *ambitiosi* in *ambitosum* mutato.

Nam primum duae sententiae, *laqueo* . . *mali* et *tenet* . . . *cacoethes* alia aliam cogitationem reddunt; tum, ut recte Weidner animadvertit, repetitio verbi *tenet* plena effectus (cf. VI 483—484, 585—586.); postremo adiectivum substantivum positum aliud adsciscere adiectivum a nostro non alienum.

1) Der echte u. unechte Iuvenal p. 168.

Verba *ambitiosi consuetudo mali* (quae pulchre Weidner vertit: „die Gewohnheit des leidigen Ehrgeizes“) conferantur cum nostri II 9 „tristibus obscenis“, 97 „caerulea.... scutulata aut galbina rasa“ III 52 „secreti... honesti“ VI 155 „grandia... crystallina“ VII 221 „nivei... cadurci.“ XI 19–20 „gulosum fectile“ Stat. S. I 4. 51 „subiti praeceps iuvenile pericli“ Apul. M. IV. 5 „per altissimum praeceps in vallem... praecipitant.“

At pone in primitivis codicibus modo vss. 50 et 52 fuisse ibique *ambitiosi* repertum esse, num corrector talem versum fecisset? Vel asinus scripsisset *ambitosum* et nil amplius mutasset.

At audi, quod Iahn (ed. 1851 p. 77) scribit!

„*ambitosum* scripsi: *ambitiosi* P S ω, quod a correctore illatum est, postquam 51, quem spurium iudico, additus est.“ Ergone corrector et vocem *ambitosum*, quae, si vs. 51 non fuisset, prorsus sana esset, mutavisset?

VII. 125–128.

huius enim stat currus aeneus, alti
quadriiuges in vestibulis, atque *ipse* feroci
bellatore sedens curvatum hastile minatur
eminus et statua meditatur proelia lusca.

Omnes interpretes *ipse* de uno maiorum Aemilii intellegunt, solus A. Berg (Iuvenalis übersetzt und erläutert) de ipso Aemilio intellegit. Recte; nam primo obtutu expectamus per *ipse* eandem atque per *huius* personam significari, tum dilucide id demonstrat Berg, citans illud Martialis epigramma IX 68, ubi legimus:

Quid tibi nobiscum est, ludi scelerate magister,
Invisum pueris virginibusque caput?

Nondum cristati rupere silentia galli:
 Murmure iam saevo verberibusque tonas.
Tam grave percussis incudibus aera resultant,
Causidico medium cum faber aptat equum.

Cf. quoque Plin. XXXIV 17, Tac. Dial. 11.

VII. 171—173.

Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
 consilia et vitae diversum iter ingreditur,
 ad pugnam *qui* rhetorica descendit ab umbra.

Heinrichius coniciens *qui...descendat'* i.q. *ita ut descendat'* locum facit obscurum nec non pronomini relativo insolitam tribuit vim. In loco *tamen* inest, quod offendit. Sicut nunc legimus, nil dicitur nisi „hominem, qui schola rhetorica relictā ipsam vitam attingat, diversum ingredi iter”. Quid verius sed simul frigidius?

Legendum mihi videtur *quo descendat*, qua mutatione sensus hic est: quo (itinere) progrediens ab umbra rhetorica ad veram vitae pugnam descendat.

VIII. 85—86.

Dignus morte perit, cenet licet ostrea centum
 Gaurana et Cosmi toto mergatur aeno.

Schrader pro *centum* coniecit *tantum* vel *secum*, at locus sanus quam maxime.

Sensus est: Is, qui morte dignus est, mortuus est, licet cenet centum ostrea (quod quidem sani corporis clarum signum) et caput unctum habeat.

VIII. 108—126,

nunc sociis iuga pauca boum, grex parvus equarum
 et pater armenti capto eripiatur agello,

- 110 ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum,
 si quis in aedícula deus unicus. [haec etenim sunt
 pro summis, nam sunt haec maxima] Despicias tu
 forsitan imbellis Rhodios unctamque Corinthon,
 despicias merito; quid resinata iuventus
 115 cruraque totius facient tibi levia gentis?
 horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis
 Illyricumque latus; parce et messoribus illis,
 qui saturant urbem circo scenaeque vacantem.
 quanta autem in te feres tam dirae praemia culpa,
 120 cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
 curandum in primis, ne magna iniuria fiat
 fortibus et miseris. Tollas licet omne quod usquam est
 auri atque argenti, scutum gladiumque relinques
 et iaculum et galeam: spoliatis arma supersunt.
 125 quod modo proposui, non est sententia: verum
 credite me vobis folium recitare Sibyllae.

Ribbeck 1) nimis audacter agere mihi videtur hos versus
 delens. Libet mihi eos accurate inspicere et, quoad possim,
 Ribbeckii crimina solvere tentare. 2)

Primum de singulis.

Offendit vir doctus in vss. 119–120: „Die Armuth aller
 Provincialen war bereits 91–100 (98–110) umfassend ge-
 schildert: wozu nun in die Warnung vor der mannhaften
 Rache der Africaner abermals die Versicherung hinein-
 schieben, dass doch Nichts von ihnen zu holen sei?”

1) Der echte u. unechte Iuv. p. 98 cet.

2) Lupus Vind. Iuv. pg. 36 ironice: „Cur tanto numero versuum vss.
 98–110 addere non vult? Si omnino digressiones tollendas esse censeas,
 totas, non ex parte tollas”, tum serio: „Vix opus est, talem efficiendi
 rationem uno tantum verbo tangere”. Nil amplius; iam nunc Lupus glo-
 rians victor decedit.

Vir doctus reputet et vss. 89—90 et 95—97 paupertatem et miseriam sociorum tractari, quamobrem, si Iuvenalem severa norma penderemus ac metiremur, vss. 108—110 quoque ei abiudicandi essent.

De repetendi more cf. pg. 8 huius libelli, de additamentis mox plura.

Accedit, quod illa enumeratio: vs. 114 „despicias merito”, vs. 116 „vitanda est”, vs. 117 „parce et” hoc additamento feliciter abrumpitur.

Quod offendit R. in voce „*discinxerit*”, certe nusquam nude posita ei inest notio *spoliandi* sive *nudandi*, quae hic requiritur; quamobrem in menda iacere videtur; frustra tamen emendare tentavi. An poeta, quod vocis constructio admittit, vult *discingere* significare *cingulo* sive *zona spoliare*, ita ut Marius comice sector zonarius appelletur?

Contendit Ribbeck de voce *tenues*: „Weder für die frühere Situation noch als ὅστερον πρότερον ist bei den von Marius Priscus geplünderten Africanern das Beiwort ‚*tenues*’ passend.”, et plura auctorum testimonia affert, quae maximam Africae ubertatem probant. Conferat I. 49—50, quos laudibus ad coelum effert, et ubi legimus:

• exul ab octava Marius bibit et fruitur dis
iratis, at tu victrix provincia ploras!

Tantum addam vocem ‚*tenues*’ per prolepsin sive ὅστερον πρότερον dictam esse.

„Nicht einmal” pergit R. „zu den eigenen Worten des Interpolators (parce et *messoribus* illis, qui *saturant* urbem cet.) wil die tenuitas passen.”

At Iuvenalis facete illud consilium revocat et addit vss. 119—120, haud frivolos, ut ait R., sed sarcasmi plenos.

Falso R. offendit in versibus 122—124, nam vere Iuve-

naliani, nec audiendi nec Lachmann vs. 124 delens, nec Hermann uno tenore legens:

„tollas licet omne quod usquam est,
auri atque argenti, spoliatis arma supersunt.”

Respiciendae enim et enumerationes nostri (cf. pg. 22 huius libelli) et breves illae sententiae (h. l. „spoliatis arma supersunt.”) Cf. l.l. pg. 10, 28, 29.

Assentior R. verba illa *Gallicus axis* absurda iudicanti, nam *axis* numquam sine aliqua allusione *poli* vel *coeli* ita, ut simpliciter *regio* significet, usurpatur.

Primum mihi arrisit *orbis*, ita ut periphrasin haberemus pro *Gallia* cf. II 108 „in Assyrio orbe”, Ovid. Trist. III. 12. 51: „Scythico . . in orbe”, postea magis placuit *annis* sc. *Rhenus*, non modo quod talis regionis significatio apud nostrum hac in satira reperitur, (cf. 51 „hic petit Euphraten iuvenis”), sed etiam quod Rhenus Gallicis in bellis maximi fuit momenti; ergo pars praecipua pro toto ponitur.

De verbis *Illyricumque latus*, mera periphrasi, cf. Stat. S. IV. 4, 63. „Istrum servare latus.” Flor. II. 5, 1 „Illyrii.... longissime per totum Adriani maris litus effusi.”

De vss. 111—112 R. nil dicit nisi miserrimos esse. Jahn et Weidner ambos delent. Nescio an non recte.

Primum illud *aedicula* optime convenit antecedentibus illis *iuga pauca*, *grex parvus*, *capto agello*; tum oculis quasi praesens ille deus unicus, ceteris iam spoliatis; quamobrem verba „*si...unicus*” delere reformidat animus.

At quae sequuntur manifesto interpolamentum spirant; librarius, fortasse morem signa conflandi respiciens (Cf. X 63—64, XIII 153. Suet. Nero 32. Tacit. ann. III 70), adscripsit per duas sententias (nempe „haec etenim sunt pro summis” et „nam sunt haec maxima”) signa raptoribus

maximi esse pretii; quae sententiae postea in textum irrepserunt.

Haec erasio facit, ut coniectura Heineckii *unus* pro *unicus* recipienda sit.

Quod verbum *despicias* vs. 112 repetitur vs. 114, nil mirandum, nam saepius verbum repetit poeta nec non reputandum, ad prius *despicias* omissum esse *si*, ut saepe apud nostrum (cf. III 78, 100. XIII 215 cet., et omnino Kiaer Sermo Iuv. pg. 133–142).

Nunc agendum de totius loci colore.

Ribbeck respiciens ad 87–110 et. 127 cet. scribit: „Zwischen diesen theils würdevollen, theils wenigstens plausibeln Argumenten ist nun ein ganz gemeines und albernes gemischt, welches die Vorschrift selbst durchlöchert, nämlich die Bemerkung, man möge wenigstens tapfere Nationen durch rücksichtslose Ausplünderung nicht zum Verzweiflungskampf bringen, wobei man leicht den Kürzeren ziehen könnte; bei Weichlingen wie den Rhodiern und Korinthern möge man es eher riskieren! Das ist unser wohlbekannte Stubenphilister, dem die Sicherheit der eigenen Haut über alles geht; der also hier mit eigener Weisheit eine Lücke ausfüllen zu müssen gemeint hat.“

Surgit ad haec Teuffel 1) idque, ni graviter fallor, ut ille Ajax, irae impatiens:

„Wenn man ein Bischen Plündern allenfalls in solchen Provinzen sich erlauben mag, welche von weichlichen Stämmen bewohnt sind, so ist es dagegen sehr wenig rathsam bei Kriegerischen Völkern und solchen, von deren Wohlstand und Fleisz Roms Nahrungstand abhängt. An solchen sich zu vergreifen möchte leicht Aufstände und sonstige Verlegenheiten für Rom herbeiführen.“

1) Anmerk. zur achten Satire p. 259.

Man sieht wie wenig der Satiriker mit seinen sittlichen Begriffen sich auch hier (vgl. S. 161 [quam citavi pg. 22]) über den Standpunkt des gewöhnlichen Römers zu erheben versteht. *Ribbeck erblickt daher in dieser Stelle, die so wenig für seinen Ideal-Iuvenal passt, natürlich nur eine Interpolation durch einen Stubenphilister, dem die Sicherheit der eigenen Haut über alles geht*".

Ergo Teuffel vult vss. veram poetae sententiam continere. Quid tamen ineptius?

Adversa fronte pugnarent cum omnibus illis sententiis, quas de iustitia et animo bellicoso et in hac satira et in ceteris proponit. Cf. XIII 24—25, 80—84, 91: „respice quid moneant leges; quid curia mandat sqq.", 127 sqq., 168—171, 196: „mortem sic quisquam exhorruit sqq." et in ceteris similia passim. Ergone Ribbeckio concedam? Minime; mihi persuasum est Iuvenalem vss. 111—126 scripsisse, at *per ironiam*; sic modo explicari possunt.

Inde a vs. 94 „sed quid damnatio confert?" digredi incipit. „Nil confert" inquit „nam alter praedo alterum excipit". Iterum a via deflectit ponens antithesin inter antiquas opes hodiernamque inopiam. Ergone post vs. 104 ad priora monita (88 sqq. „pone irae sqq.") redibit? Minime; vides poetam post opes antiquas descriptas (vs. 100—104) Dolabellam et Antonium (Ciceronis collegam) et Verrem praedones memorare, qui iam plures de pace triumphos reportaverint. Sic factum est, ut *nunc* (vid. vs. 108) paene nihil relictum sit. Postquam vss. 108—110 (observa, quod non fecit Ribbeck, h. l. poetam, ut saepe, deinosi laborare, sed ironico colore tincta.) semel mentionem fecit poeta eorum, quae suo tempore rapi poterant, haud mirum hercle, si pro sua abundantia digrediendique more ipsos raptores alloquitur, idque denuo ironice. Profecto plures huius loci sententiae ac formulae tali sunt spiritu: „des-

picias *forsitan*", „despicias *merito*", „quid . . . *facient tibi*?" At non opus enumerare, uno tenore ironice ac ludibundus loquitur poeta.

Quomodo autem ab illa digressionem vel potius digressionibus redit poeta? Non, ut sat. II 110, ubi speculo Othonis memorato fucum arripit, Semiramam Cleopatramque laudat, tum vero sine ullo transitu ad Cybeles sacerdotes redit, nec ut sat. X 54—55, ubi melius fecisset, si tacuisset; hic vero transitu certe opus est, nam vs. 127 sqq. sequitur vera poetae sententia. Transitus continetur vs. 125—126:

„quod modo proposui, non est sententia: verum
credite me vobis folium recitare Sibyllae."

Hi versus pertinere videntur ad illa monita iam laudata (vs. 88 sqq.); ergo poeta hoc velle videtur: monita, quae vobis modo 1) proposui, non sunt loci communes, quos rhetores adhibere solent, quique ad veram vitam non spectant, sed ipsa Sibylla hoc iubet.

Quaestio oritur, num „quod modo proposui" (vs. 125) spectare possint ad sententiam illam generalem „spoliatis arma supersunt", at dubito affirmativum dare responsum. Quatenus ineptiae essent, talem sententiam tot verbis illustrare, et quam male talis interpretatio vs. sequentibus „si tibi sancta cohors cet" conveniret! Ergo in opinione persevero.

Cum Haeckermanno (Pith. Cod.) facio contra P legenti

1) De *modo* ad remotiora pertinenti cf. V 51: „non eadem vobis poni modo vina querebar?" (vs. 24—37 de vino sermo est). De Jonge p. 52—53 immerito adhibet VIII 238:

„hic novus Arpinas, ignobilis et *modo* Romae || municipalis eques".

Fefellit vir. doct. poetam originem Ciceronis quam maxime deprimere contra illustrem Augusti. Habemus hic, ut saepe, exemplum poetae exaggerationis. Si etiam nunc dubitet, respiciat ad *ignobilis*, quae vox spectat ad hominem, qui iam tres gradus percurrit (quaesturam, aedilitatem, praeturam).

verum, quod adiectivi loco cum *folium* iungit. Sic enim verbis multo maior vis inest; accedit, quod *verum* monitis illis mihi non accommodatum esse videtur.

De voce *est* in P addita, in *ω* omissa cf. III 210.

X. 9–10.

torrens dicendi copia multis
et sua mortifera es facundia:

„Sua’ ad ‚copia’ quoque referendum est. Constructionis, per quam adiectivum vel pronomen ad duo substantiva pertinens iuxta alterum substantivum ponitur sexcenta exempla praeberi possunt: apud nostrum VIII 129: „Per conventus et cuncta per oppida”. XIV 275: „Aspice portus et plenum magnis trabibus mare” Pers. II 31: „Ecce avia aut metuens divum matertera.” Verg. Aen. V 588: „Litora et vacuos sensit sine remige portus”. cet.

Sententia ergo haec est: Sua ipsorum facundia multi perierunt. Haud audiendus est Weidnerus, qui *sua* de *nativa* intellegit. Nam h. l. minime refert, utrum facultas dicendi *nativa* an *accita* sit.

X. 15–18.

temporibus diris igitur iussuque Neronis
Longinum et magnos Senecae praedivitis hortos
clausit et egregias Lateranorum obsidet aedes
tota cohors.

Miror, quod fere omnes interpretes vs. 15 silentio praeterierunt, nam, ni fallor, corruptus est.

Solus, quod sciam, Weidnerus hunc locum tractavit, qui scribit: „Neronis gehört grammatisch nur zu *iussu*, nicht auch zu *diris temporibus*; *que* führt ein, was die

nothwendige Folge der grässlichen Zeit war. Darin liegt ein Sarkasmus: die Zeit war so grässlich, dass man *einem* Menschen, wie Nero, kaum die Schuld beimessen kann."

Argutiae mihi esse videntur; nam primum Nero *causa*, non *eventus* fuit temporum dirorum, tum noster semper tanta vi in Neronem invehitur (cf. I 155—157. IV 136—139. VIII 221—226, 193. X 308—309. XII 129), ut vix credere possim eum per talem sarcasum crudelitatem et immanitatem illius monstri lenire ac diminuere.

"Temporibus diris" si non grammatice, at certe mente cum genitivo Neronis coniungatur, necesse videtur.

Quod verbum *clausit* definitur definitione temporis et ablativo causae, quae inter se particula *que* coniunguntur, pessima iunctura est; quamobrem credo hoc *iussuque* mendosum esse et mutandum in *saevisque*. De tautologiis cf. p. 37, imprimis VIII 223: „tam saeva crudaque tyrannide." Sic quoque impetus in Neronem, sed obliquus.

Haud opus coniectura Rupertii *Longini*. Nam *Longinum* positum est pro '*Longini domum*', ut recte Weidnerus animadvertit, adhibens Liv. 5. 52, 10: „Iuno regina dedicata est."

Addere poterat Verg. Aen. 2. 811: „Iam proximus ardet Ucalegon."

Haud audiendi sunt Heinrich et Weber, qui verbum *clausit* ad Longinum relatum explicant *deportavit*. Verum quidem est, verbum *claudere* hoc significare posse (cf. Tacit. ann. XIV 63; „insulaque Pandateria Octaviam claudit", nostri X 170: „ut Gyarae clausus scopulis parvoque Seripho"), at Nero, non cohors praetoria, Longinum Sardinia insula clausit sive in eam deportavit; quamobrem *clausit* intelligendum de *saepsit* sive *obsedit* cf. Nepos Epam. 8: „urbem eorum obsidione clausit." Milt. 7 „urbem operibus clausit," Varro R. R. 3. 14: „locum aqua claudere."

Pauca licet portes argenti vascula puri
 nocte iter ingressus gladium contumque timebis
 et motae ad lunam trepidabis harundinis umbras.

Errat Ribbeek pg. 26 scribens: „die Phrase, argenti vascula puri' kehrt aus IX 141 wieder, wo freilich der Zusatz ‚puri' passender ist: denn dass man sich Gefässe von reinem Silber wünscht ist natürlich, wie aber der wegelagernde Räuber bei Nacht unechtes von echtem unterscheiden soll, scheint weniger klar.“

Facetius quam verius. Nam et hoc loco et IX 141 *purus* non *solidus* sed *levis* sive *haud caelatus*. Vss. laudatis vox *licet* iam probat ‚argentum purum' aliquid esse parvi pretii, nempe argentum haud caelatum, quo sensu formula apud alios quoque reperitur. Cf. Cic. Verr IV. 49: „Cenabat apud eum (Eupolemum): argentum ille ceterum *purum* apposuerat, ne purus ipse relinqueretur, duo pocula non magna, verumtamen cum emblemate.“

Mart. IV. 39, quod epigramma variis generibus argenti caelati enumeratis his verbis absolvitur:

Argentum tamen inter omne miror,
 Quare non habeas, Charine, purum.

Vis comica in voce *purum* inest, quae h. l. duplici significatione usurpatur, nempe *levis* et *merito et sine macula possessi*.

Sat IX 141 cet. Naevolus sibi exoptat „argenti vascula puri, sed quae Fabricius Sensor notet.“ Luce clarius est h. l. sermonem esse de vasculis, quae etsi pura (i. e. haud caelata) tamen a censore notentur.

Cf. quoque XIV 62 „hic leve argentum, vasa aspera tergeat alter.”

36—42.

Quid, si vidisset praetorem curribus altis
extantem et medii sublimem pulvere circi
in tunica Iovis et pictae sarrana ferentem
ex uneris aulaea togae *magnaeque coronae*
tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus et sibi *consul*
ne placeat, curru servus portatur eodem.

Triumphator, qui vs. 36 *praetor*, vs. 41 *consul* appellatur. Interpretes varia tentaverunt ad nostrum purgandum, sed frustra.

Weidnerus scribit: „Den Praetor nennt er hier *Consul*, weil ursprünglich zwischen beiden kein Unterschied war und früher bei den Circensischen Spielen der Consul präsiidierte. Erst seit Augustus präsiidierte der Praetor.”

Quorum argumentorum prius nil valet, quod consul antea *praetor* appellabatur, sed praetor numquam *consul*; alterum poetam haud magis purgat; nam, quod consul antea ludis praesidebat, h. l. paulum refert; ideo locus mihi displicet, quod poeta unam et eandem personam significat duobus nominibus, quae modo ad duas personas referri possunt.

Haud melius Mayor: „consul called praetor vs. 36; either magistrate might preside over the games, but the contrast is more glaring between *consul* and *servus*.” Quod multo quaesitius, cum praesertim tempore imperatorio et consul et praetor nil nisi effigies et umbrae magistratuum essent. Addit Mayor: „So the *avia* or *matertera* of Pers. II 31. is *nutrix* in 39.”

Recte hic loquitur; hoc loco ambo nomina ad eandem feminam referri possunt, ita ut *avia* ant *matertera* eius cognationem, *nutrix* (assa sc.) *παιδαγωγία* significet. At hic locus de nostro nil probat.

Heinrich scribit: „Später vs. 41 wird er Consul genannt, insofern er als Triumphator erscheint, der gewöhnlich der Consul ist.“ Absurdum videtur, nam, simulac legimus sola verba „quid si vidisset praetorem curribus altis“ statim homo triumphalibus insignibus ridiculo de more ornatus nobis ante oculos versatur ita, ut voce *consul* substituta minime opus sit.

Assentior quidem Heinrichio consulem vulgo verum agere triumphum, sed ex eo non sequitur, ut, si quis triumphatoris partes agat, sed consul non sit, ei consulis nomen tribuere possimus. Dici debebat *triumphator*; haec enim superior notio.

Opinionibus horum interpretum, ut spero, convictis, statuere malim exemplum poetae neglegentiae, qui per errorem pro „praetor“ *consul* scripserit; an iterum vitium miserrimis illis monachis affingendum est? Haud opus credo, nam noster non semel neglegentia laborat, quod et sequens et alia exempla probant.

Legimus vs. 40. „*magnae coronae tantum orbem*“, quae verba periphrastice dicta *circuitum* non *pondus* attollunt et significant. Nexus tamen verborum poscit, gravem coronam, si modo respeximus ad sequentia „quanto non cervix sufficit ulla“ (ubi Weidner recte monet: „Im Nacken drückt sich die menschliche Tragkraft aus“), et ad vs. 41 „quippe tenet sudans hanc publicus cet.“

Haud facere possum cum Mayore, qui contendit Iuvenalem vs. 40–42 ironice loqui, coronam enim praetoriam non gravem sed levem fuisse; quod conicere vult ex epigrammate Martialis VIII. 33, ubi hic Paulo cuidam

levitatem folii praetoriciae coronae, quod poetae phialae loco missum est, usque ad fastidium describit.

Primum verba Martialis modo ad folium coronae pertinent, tum dicerelevi coronae nullum caput sufficere et eam a servo sudanti teneri, quae inepta et ridicula ironia, postremo cuique accurate legenti totius loci color hoc prohibere videtur.

Alia sequantur neglegentiae exempla.

Sat II 56 „horrida quale facit residens in codice paelex” mollitiem virorum non augent, sed diminuunt.

Merito nemo de interpolamento cogitat.

III 212 memoratur Asturicus quidam, qui vs. 221 nomen Persici fert. Quin una et eadem persona significetur, dubitari non potest.

V 23 „illo tempore, quo se || frigida circumagunt pigri serraca bootae.

Omisit *sola* ad *serraca* assumendum.

Cf. Stat. Theb. III 683 cet. „iam nocte suprema || ante novos ortus, ubi sola superstita plaustro || Arctos ad Oceanum fugientibus invidet astris.”

VI 235; „tunc corpore sano advocat Archigenem.” Cogit initio lectores de socru cogitare, cum de uxore, filia, verba dicta sint. Cf. Kiaer p. 200.

VI 246 cet. de feminis gladiatoriam artem exercentibus, quasi de more vulgari copiose disserit, at cf. II 53, ubi Laroniae ore (vid. II 64: „Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem || Stoicidae”) scribit: „luctantur paucae, comedunt colyphia paucae.”

X 233—238:

„dementia, quae nec
nomina servorum nec vultum agnoscit amici,
cum quo praeterita cenavit nocte, nec illos,
quos genuit, quos eduxit. Nam codice *saevo*

*heredes vetat esse suos, bona tota feruntur
ad Phialen."*

Senis dementiae varia afferuntur exempla; sic et testamentum, in quo suos ipsius filios praeteriit. Ergo id dementiae documentum, quod prorsus oblitus est se filios habere. At scripsit poeta „*heredes vetat esse suos,*” quae verba modo spectare possunt ad veram exheredationem. Ergo necesse statuere poetam neglegenter scripsisse „vetat esse heredes” pro „praeteriit suos.” Cf. Rein Röm. Privatrecht p. 389 sqq.

Plathneri coniectura *scaevo* pro *saevo* apta esset, quippe cum testamentum, quod vitia senis occulta prodit, ridiculum esset, sed non opus esse videtur, nam *saevum testamentum* (sive *furiosum, impium*) est testamentum, in quo *sui* aut exheredantur aut praetereuntur (cf. Mayor p. 140); concedo quidem testamentum irritum esse et senem non consulto durum, sed per se saevum est, quippe contra pietatem pugnans.

XIII 249: „nec surdum nec Tiresiam quemquam esse deorum.”

XIV 53 filius patre, vs. 57 pater filio peiora facit.

159—160: „si tantum culti solus possederis agri,
quantum sub Tatio populus Romanus arabat”.

Primum membrum comparationis requirit alterum, cui notio *magni* inest, sequitur tamen, quod praebet notionem *parvi*.

X 54—55.

Ergo supervacua aut perniciosa petuntur,
propter quae fas est genua incerare deorum.

Sic legimus in P ω . Cod. Dresdensis D habet *vel*. Edd. ante Pithoeanam *haec aut*.

Primum offendo in illis *supervacua aut*.

Duri hiatus per caesuram apud nostrum inveniuntur quidem, nempe: VI 274: „in statione sua atque exspectantibus illam.” X 281: „bellorum pompa animam exhalasset opimam.” XV 126: „hac saevit rabie imbelles et inutile vulgus,” nec non apud alios Latinos poetas breves syllabae in vocalem desinentes in arsi producuntur, nempe:

Verg. Aen. III 464: „dona dehinc auro gravia sectoque elephanto.” Ovid. Met. I 193: „Faunisque Satyrique et monticolae Sylvani.” III 530: „vulgusque proceresque ignota ad sacra feruntur;” at, quod simul illud *a* producit, simul durus efficitur hiatus, hoc profecto inauditum videtur. Quamobrem recte inseruit Doederlein *vel* post *aut* (Respice lectiones P et D; ambo codices se invicem suppleant.)

Tum in ipsa sententia et nexu quaedam sunt, cur hi versus mihi displiceant. Rem paulo altius repetam. Iuvenalis, postquam vs. 1–27 prava vota hominum omnino tractavit, sed divitias praecipue, ponit quaestiunculam:

Iamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
ridebat, quotiens de limine moverat unum
protuleratque pedem, flebat contrarius auctor?”

Mentione facta de Democrito Heraclitoque obrepit nostro desiderium de his philosophis digrediendi!

At quomodo digreditur! Exspectes secuturam esse narrationem, qua e. g. philosophus hominem vota contraria concipientem faceto modo derideat vel simile quid, at poeta duodecim versus (31–35 et 47–55) adhibet, ut nil dicat nisi Democritum semper risisse, Heraclitum flesse.

In hac languida et insulsa sorbitione lubenter detegimus frustulum carnis, pompae volo descriptionem, digressionem, ut ita dicam, in digressionem.

Magna vero poetae negligentia, qui non sentiat, tam puerilem ostentationem, qualis pompa triumphantis sit, argumento huius satirae nequaquam convenire, in qua modo vota contraria tractantur.

Bene adaptata esset descriptio, si omnino ageretur de stultitia hominum.

Constat igitur nostrum misere a via deflexisse et in fo-veam incidisse. Quomodo se inde expediat et in viam redeat?

Ut mihi videtur aut audaci saltu, nempe nil dicendo aut fatendo: „aberravi, ad viam redeam” (Cf. XV. 72: „a deverticulo repetatur fabula.”)

Neutrum facit sed forma conclusionis conceptum ponit (vs. 54—55) responsum ad interrogationem vss. 28—30 pertinens, quae tamen responsum iam in se continet.

Talis abundantiae exemplum praebent quoque vss. 103—104, ubi post varias interrogationes responsum iam continentes repetit: „Ergo quid optandum foret, ignorasse fate-
ris || Seianum?” Cf. quoque I 87 „et quando uberior viti-
orum copia?” Sequitur vs. 147 „nil erit ulterius, quod
nostris moribus addat || posteritas.”

Veni nunc ad versus supra descriptos, quorum alter vs. 55, ni vehementer fallor, in menda iacet.

Solus Heinrich vulgatam vindicat, vs. 55 ita explicans, ut ad ironiam confugiat (cf. tamen Madv. Op. II p. 201); ceteri vero interpretes et hunc locum et me ipsum tanto-
pere vexaverunt, ut non possim, quin cum poeta excla-
mem; „Semper ego auditor tantum? numquamne reponam ||
vexatus totiens?”

Rupertii coniecit *mos* pro *fas*, quod redarguit Madvig (l. l.) ipse coniciens *incerate* pro *incerare*, at recte Ribbeck docet talem monitionem h. l. intempestivam, post vs. 345 poni oportuisse.

Lachmann legit:

„ergo supervacua aut ne pernicioſa petantur:
propter quae fas eſt genua incerare deorum?”

Ad eum quoque verba Ribbeckiana pertineant.

Mayor (Journal of philology VIII 1879 p. 272): *putantur* pro *petantur*. Horrendo modo vexat. Nam primum vox *perniciosa* explicationem non haberet; quis enim tam stultus eſſet, ut e. g. sanam mentem in corpore sano (vid. vs. 356) aliquid perniciosi putaret. Tum poneretur longe aliud argumentum satirae a vero prorsus diversum, nempe: homines vera bona contemnunt; argumentum tamen eſt: falsa bona magni faciunt et exoptant. Postremo, quod quisque videt, verba sic scripta et explicata miserrime praecedentibus repugnant.

Weidner legit *nec fas* pro *fas eſt*. Ergo statuit *nec* excidiſſe. Quidni *aut* (quod reponere conans nescio quo loco reperi), aliam formam pro *haut* in codd.? Quod bis scribere oportuit (vid. vs. 54), scripsit semel librarius.

Menda sic quoque facile explicari poſteſt: scripsit librarius scansioni auscultans littera *t* omiſſa *quau*, a redactore in *quae* mutatum. Cf. pg. 5.

Ergo sic legere velim:

Ergo supervacua aut vel pernicioſa petuntur,
propter quae haud fas eſt genua incerare deorum.

X 65—67.

„Pone domi laurus, duc in Capitolia magnum
cretatumque bovem; Seianus ducitur unco
spectandus.” Gaudent omnes.

Sic interpungendum puto. Verba „Pone . . . spectandus” nonnullis ex plebe tribuenda sunt, „gaudent omnes” poetae, quae verba, dicta in parenthesi, i. q. „Videtis ergo, quanto gaudio populus affectus sit”, nam praecedentes exclamationes exempla sive documenta sunt gaudii communis.

Tum sine ullo transitu (cf vs. 81) sequitur:

„Quae labra, quis illi
vultus erat! Nunquam, si quid mihi credis, amavi
hunc hominem! cet.”

Exspectaveris post illud, gaudent omnes’ *properant ad Scalas* vel simile quid. Sed poeta hoc omittere potuit, nam ex ipsis verbis „Quae labra cet.” patet eos, qui modo se invicem ad festum celebrandum et corpus visendum invitaverint, nunc ad Scalas Gemonias, ubi corpus Seiani expositum, pervenisse.

Etenim verba „Quae labra, quis illi vultus erat’ dicit aliquis de plebe digitum ad corpus intendens. Cum hac sententia bene convenit sequens „numquam amavi hunc hominem” sive idem sive alius quis id dicat. Ergo cum Jahnio ponendum est signum exclamationis, non interrogationis, quod facit Heinrich: „Quae labra?” „Was machte er für ein Maul?”

Post hunc sermonem poeta ponit interrogationem „Sed quid turba Remi?”

Omissa est sententia huius modi: „Forsitan ex praecedentibus coniciatis populum Seianum, ut omnibus sceleribus tactum, damnare?” Sed quid turba Remi (populus Romanus) re vera facit?

Haud faciendum cum Kiaero (Sermo Iuv. pg. 128—130), qui hanc interrogationem eidem homini atque praecedentia

tribuit, et perhibet ipsum poetam responsum ferre. At sive ipse poeta sive alius quis responsum ferat (vss. 73–81), satis ineptum videretur, si quis medio in tumultu tam longam et philosophicam haberet orationem. Si bene totius loci colorem perspicimus, videmus omnia dicta per festinationem et animi perturbationem brevia et abrupta esse.

X 90–93.

visne salutari sicut Seianus? habere
tantundem atque illi summas donare curules,
illum exercitibus praeponere? tutor haberi
principis *angusta* Caprearum in rupe sedentis
cum grege Chaldaeo?

Merito Arntzenius (ad Plin. Panegy. 23 pg. 112) praefert lectionem codicum deteriorum *angusta*.

Si scriptum esset *augusti* cum *principis* iungendum, gravem haberemus oppositionem inter augustum principem et tutorem; augustus aliquis, qui tutore egeat! Nunc vero *angusta* ad *rupe* accedens valde languet et claudicat. Lectione *angusta* recepta, verba nexui valde accommodata sunt; est enim consilium poetae Seiani imaginem illustrare, Tiberii contra premere (cf. vs. 93 „in rupe sedentis cum grege Chaldaeo” et vss. 90–92, ubi Seianus monarchus apparet.)

Observe quoque lepidam allusionem ad pauperem pastorem, qui in parva rupe capras pascit, quae in his verbis inest.

X 108–111.

Quid Crassos, quid Pompeios evertit, et illum,
ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
magnaue numinibus vota exaudita malignis.

Miror, quod Ribbeek hunc locum non intellexit. Scribit pg. 54—55 „Wie kann der höchste Stand oder Gipfel der Macht Iemanden zu Boden Stürzen? Das Streben danach wohl, aber nimmermehr kann der, summus locus' gleichsam von seiner Höhe herabsteigen und sich selber untergraben um den Hinaufgeklommenen zu Falle zu bringen."

Vides virum doctum recta explicatione leviter tacta recta via non pergere.

Explicandum: quod summus locus petitus est et vota exaudita sunt, id demum evertit eos. Haec constructio, qua participium perfectum vel praesens pro substantivo verbali ponitur, rara apud nostrum. Reperimus eam:

X 6 „ut te conatus non paeniteat votique peracti."

X 178 „has totiens optata exegit gloria poenas."

X 277 „mendicatus victa Carthagine panis || hinc causam habuit."

XII 126 „ergo vide, quam || grande operae pretium faciat iugulata Mycenis."

XIV 199—200 „trepidum solvunt tibi cornua ventrem || cum lituis audita."

X 114—117.

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis incipit optare et totis quinquatribus optat, quisquis adhuc uno *parcam* colit asse Minervam, quem sequitur custos angustae vernula capsae.

P *parcam* | ω *partam*

Praeferenda mihi videtur lectio P, quae imaginem exstantiorem reddat. Minerva h. l. non, ut apud grammaticos et rhetores larga, sed parca manu discipulis disciplinam (litteraturam sc.) dispertitur.

Heinrichius legens *partam* explicat „Minervam, studia; es ist aber der erste Anfangsunterricht der nicht viel kos-

tet, eine Minerva uno asse, für einen Schilling zu haben." De translatione quidem conferri potest XV. 110: „nunc totus Graias nostrasque habet orbis *Athenas*," de raro usu participii perfecti pro participio praesente passivo, quod desideratur: III 262: „sonat unctis strigilibus", ubi „u. str." i. q. „strigiles, qui unguntur sive ungi solent." V. 68 „panem vix fractum", ubi Mayor recte explicat: „qui vix frangitur", at quisque mihi assentietur priorem imaginem et forma faciliorem et sensu evidentiorē esse.

X. 126—128.

Saevus et illum

exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
torrentem et pleni moderantem frena theatri.

Immerito Ribbeck in his versibus offendit scribens:

Dass ‚theatra tota exclamant‘ oder ‚reclamant‘ (Cic. or. 51, 173, de or. 3, 50, 196) wird Niemanden Wunder nehmen, aber „die Zügel des vollen Theaters regieren" ist doch eine gewagte Vorstellung."

Nam *theatrum* positum est pro *auditores*, sicut apud nostrum *cena* (II. 120) et *convivia* (V. 82) pro convivis, *ergastula* (VI. 151) pro servis in ergastulo inclusis, *pugna* (VIII. 132) pro pugnantibus, *circus* (VIII 59. IX. 144.) pro iis, qui ludos spectant, posita videmus.

Plenus nonnumquam pro *creber* ponitur e. g. *plenum agmen*, *plenum convivium*, quamobrem hic locus sic enarrandus: moderatur frequentium spectantium frena. Cf. Ovid. Ep. ex Ponto II. 9, 33: „Caesar ut imperii moderetur frena, precamur."

X. 188—189

„Da spatium vitae, multos da Iuppiter, annōs!"
hoc *recto vultu*, *solum* hoc et pallidus optas.

Infelicissime Weidnerus: „recto vultu im Gegensatz zu pallidus bedeutet die Gesundheit des Leibes.... Betrachtet man weiter 191 cet., so wird man geneigt sein, in „pallidus“ den schwächlichen Greis, in „recto vultu“ den frischen und zuversichtlichen Jüngling zu erkennen, so dass vs. 189 den Begriff „iuvenesque senesque“ zu umschreiben scheint.”

Primum vir doctus probet recto vultu idem significare posse quod „sano corpore“. Annon ei succedat, vehementer dubito. Tum ad vs. 191 sqq. respiciens, quod monet W., nequaquam propensus sum ad sententiam eius probandam. Nam luce clarius, h. l. sermonem fieri de hominibus, qui mala senectutis nondum experti sint; ergo non de ipsis senibus.

Haud melius Heinrich: „recto vultu sine verecundia, audacter. VI. 401 pallidus, voll Angst und Sorge, die Gottheit möchte ihm den Wunsch nicht gewähren.”

Loco ab eo laudato recta facie i. q. sine verecundia, audacter; hic sensus convenit Horatiano quoque loco, quem idem Heinrich citat, nempe Carm. I. 3. 18, ubi Bentleyius restituit rectis pro siccis oculis., at h. l. non convenit.

Quorsum enim homines precantes dividere in impudentes et desperantes? Ineptum esset.

Exspectamus divisionem hominum precantium in bonos et malos aut in felices et infelices.

Si legimus versus, quales supra descripsi, nobis cum priore divisione res est. Verba enim recto vultu h. l. significare videntur sine metu sive confidenter (Cf. Bentley l. l., qui citat Senecam Ep. 104, de const. 5. Sueton. Aug. 16. Stat. Theb. X 537). Ergo significantur homines, qui ob nullam mali conscientiam deos intueri audent nec non votum exauditum iri confidunt, contra vox pallidus ad eos pertinet, qui ob varia mala perpetrata de exauditione desperant (Cf. XIII 232—235).

Restat tamen difficultas quaedam. Quorsum enim illa vox *solum*? Adversa fronte pugnat cum poetae consilio, qui varia vota tractat, tum vel maxime cum vss. 23—24, ubi divitiae prima vota vocantur.

Tentanti hanc vocem emendare aliquis mihi suasit legere *sons*, quod mihi nexui optime respondere videtur, nam verba *sons et pallidus* pulchre maleficum notant.

Iam nunc rem absolutam crederem, nisi mihi occurrisset scholion P, quod sensum multo efficaciorē praebebat, nempe in lemmate *pallidus o.*: „laetus et tristis vitam longam optas, senectutem optas in quocumque statu fueris.”

Respicientes ad illam fabulam de sene et morte sane propensi essemus ad talem interpretationem, sed ipsa verba haud admittunt.

Codd. Iulii et Basileensis praebent: „hoc altus coelumque tuens hoc pallidus optas”; verba *altus coelumque tuens* mihi a monacho in margine adscripta fuisse, quibus vocem *rectus* interpretaretur, postea in textum irrepsisse videntur.

Miror, quod Beer (Spic. Iuv.), qui in P detexit duas lectiones nempe: „hoc *alto recto* vultu cet.” lectionem *alto* praefert; nam, ni graviter fallor, *altus* pro glossemate vocis difficilioris *rectus* accipiendum videtur. Quod voci *altus* significationem *laetus* tribuit, hoc certe probandum.

X 193—195.

*tales aspice rugas,
quales, umbriferos ubi pandit Thabraca saltus,
in vetula scalpit iam mater simia bucca.*

Non est, cur cum Scholtio *turpes*, cum Heinsio *aniles*, cum de Jonge *densas* legere debeamus, quamquam concedo coniecturas illas sententiam efficaciorē reddere. Praecipua causa mutandi adhibetur, quod Iuvenalis non sit pro-

nomina correlativa „talis qualis” usurpare. Testetur contra XI 99, qui m. i. falso deletur (vid. pg. 10). Cf. quoque XV 63 cet.: „saxa... incipiunt torquere... nec *hunc* lapidem, *quales* et Turnus et Ajax”, ubi *hunc* ad *quales* relatum i. q. *talem*. XIII 46–47: „nec turba deorum talis ut est hodie.”

De *tantus quantus* cf. X 39–40, XIV 159–160, 233. VIII 240.

De *tot quot* cf. III 274.

X 209–210.

aspice partis

nunc damnum alterius.

Heinrich aequo animo explicat: „*pars* für *sensus*,” Weidner: „*partis alterius* = des andern Sinnes, des Gehörs.” Senem etiam miseriorem reddit, duos tantum *sensus* ei attribuens.

Sententiam sic explicandam puto: Igitur (de hac vocis *nunc* significatione cf. VI 393. X 310. XII 57.) aspice vitium sive malum alius corporis membri. Vox *alterius* ad *nervum* (vs. 205) referenda est, nam poeta diutius in eo substitit, quam ut ad *palatum* (vs. 203) referre possimus.

De voce *alter* usurpata, ubi non de duabus rebus sermo est, cf. IV 11. VI 440.

Vocem *damnum* significare posse *vitium* sive *malum* probant vss. 232–233: „sed omni || membrorum *damno* maior dementia.”

X. 238–239.

tantum artificis valet halitus oris,

quod steterat multis in carcere fornicis annis.

Heinrich explicat „quod ipsa steterat.” Malim *quod* acci-

pere pro pronomine relativo ita, ut quod proprie modo de ipsa persona dici possit, ad praecipuam partem transferatur; de translationibus cf. Kiaer pg. 218—226.

Si Heinrichium sequeremur, voci *tantum*, quae gravis est ponderis, omnis efficacia adimeretur.

X. 256—257.

Haec eadem Peleus raptum cum luget Achillem
atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.

Verba *cui fas (erat)* i. q. *cui fatum* sive *in fatis erat*.
Cf. Verg. Aen. XII 28:

„me natam nulli veterum sociare procorum
fas erat, idque omnes divique hominesque canebant.”

Ovid. Heroid. XIII 72:

„Si cadere Argolico *fas est* sub milite Troiam,
te quoque non ullum vulnus habente cadat.

Scholte explicans verba *cui fas per quem decet* sententiam frigidam mihi reddere videtur. Ribbeck hanc formulae *fas est* significationem oblitus pg. 55 scribit: „*fatum* würde ich verstehen.”

X. 356—358.

fortem posce animum mortis terrore carentem,
qui spatium vitae extremum inter munera ponat
naturae.

Solent interpretes hunc locum explicare respicientes illud Horatianum: „Grata superveniet, quae non sperabitur hora.”, idque hoc modo: „Is qui satis sibi vitae datum esse putat, munus non debitum existimabit, quidquid in cumulum accedit.”
Maior tamen vis mihi in Scholtii explicatione inesse vi-

detur, qui, *extremum* ad *munera naturae* relato, sic enarrat: Longaevam vitam (conferre iubet vs. 188) minimum ducit naturae donum.

Sensus etiam efficacior fieret, si pronomen *qui* ad *terrore* referremus, *extremum* „maximum” explicaremus; quo facto hanc haberemus sententiam: „animum carentem terrore (sive timore) mortis, qui longaevam vitam maximum ducit naturae munus,” at dubito poetae hoc exemplum negligentiae obtrudere, nam sequens *qui* vs. 359 ad *animum* referendum est; quamquam cf. VI 235, pg. 64.

Ruperti verba *spat. vit. extrem.* de morte intellegit (conferre potuit vs. 275, ubi de Solone: „respicere ad longae iussit spatia ultima vitae”). Certe Stoici mortem inter munera naturae ponere solebant, quatenus finis esset malorum, haec vero sententia male mihi cohaerere videtur cum primo voto „sit mens sana in corpore sano” et cum altero „fortem posce animum,” quae vota vitae amorem spirant, sed eatenus, ut in laboribus et periculis suscipiendis vita contemni, mors non timeri debeat.

X. 365—366.

Nullum numen *habes*, si sit prudentia: nos te,
nos facimus, Fortuna, deam coeloque locamus.

P praebet *habes* (quod detexit Beer. Spicileg.), nonnulli deteriores *abest*; quam lectionem vindicat Heinrich, contra priorem pugnare contendens haec:

I. „dass die Anrede an die Fortuna erst im zweiten Satze folgt, die vielmehr im ersten stehen müsste.”

Ei respondendum est verbis Weberi (pg. 327). „appellatio, si demum a verbis „nos te, nos facimus” inciperet, nimis subita nec satis praeparata esset.”

II. „dass der zweite Satz mit dem ersten übel harmoniert.“

Quid? Optime sententiae cohaerent. Poeta hoc vult: „O Fortuna, nullam potestatem haberes, si nos prudentes essemus; at prudentes non sumus, ergo te deam facimus.“

III. „beweist auch Niemand, dass es eine richtige Sprache sei „deus numen habet.““

Vir doctus non legit locos, quos Weberus laudat, nempe Ovid. Amor. III. 9, 18: „Sunt etiam, qui nos numen habere putant.“ Ovid. Fast. 6, 241: „Mens quoque numen habet.“ Cf. quoque Sen. Oct. 933: „nullum pietas nunc numen habet.“

Accedit quod post vss. 363—364 requiritur fortis oppositio, qua virtuti omnipotenti inanis Fortuna opponatur. Quamobrem consilium poetae esse debet Fortunam premere quam maxime, quod certe multo magis fit, si statim legimus „nullum numen habes.“

Qualem vim atque energiam haec opposita compellatio Fortunae spiret, eo melius intellegimus, si cogitamus, quantum potentiae et ipse poeta et omnino homines omnes Fortunae tribuere soleant. Cf. III 38—40 VI 605, sqq. VII. 189, sqq. IX. 148, sqq. X. 73, 285—286.

Cf. quoque vss. 51—53 huius satirae, ubi hoc modo Democritum Fortunam contemnentem delineat:

„Ridebat curas nec non et gaudia vulgi,
interdum et lacrimas, cum Fortunae ipse minaci
mandaret laqueum mediumque ostenderet unguem.“

In sat. XIV vss. 315—316 iterum legimus:

„nullum numen *habes*, si sit prudentia; nos te,
nos facimus, Fortuna deam.“

Et hoc loco lectio P *habes* nexui accommodatior. Alexandro, qui totum orbem terrarum sibi poscit omniaque a

Fortuna exspectat, opponitur Diogenes, qui paucis contentus illam Deam tantopere cultam spernit.

Attamen ridicula immiscendi amore correptus (Cf. pg. 27) poeta neglegenter annectit sermonem cum ficta persona, quae philosophorum opibus haud contenta, plura ac plura petit, cuique non *sapientiam* sed *tres equites* termini loco proponit.

XI. 20—23.

sic veniunt ad *miscellanea* ludi.

refert ergo, quis *haec eadem* paret: in Rutilo nam luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
sumit et a censu famam trahit.

Weidnerus *miscellanea* haud de *colyphus* (Cf. II. 53: „lucantur paucae, comedunt *colyphia* paucae”), sed de *cibo luxurioso* intellegit et contendit hoc nomen cum irrisione a poeta cibum gladiatorum significans adhibitum esse; ergo vult *haec eadem* ad *miscellanea* referri. Falso; vox *miscellanea* cibum significans alibi ignota est, quamobrem significatio efficienda est ex ipso verborum nexu, qui Weidnerum sequi vetat. Nam fieri non potest, ut vox vs. 20 cum irrisione, vs. 21 per *haec eadem* significata sine irrisione pro delicato et pretioso cibo usurpetur. Tamen poeta et h. l. neglegentiae non absolvendus est, nam ad formam exspectas *haec eadem* ad *miscellanea* spectare, per sententiam vero ad vs. 16 referendum („magis illa iuvant, quae pluris emuntur.”).

Heinrichii coniectura *sumtus* haud opus est; subiectum enim verborum *hausit* et *trahit* est *parare* e vs. 21 trahendum.

XI. 117–119 cet.

illa domi natas nostraque ex arbore mensas
tempora viderunt: *hoc* lignum stabat ad usus,
annosam si forte nucem deiecerat eurus.
at nunc divitibus cenandi nulla voluptas,
nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur
unguenta atque rosae, latos nisi sustinet orbes
grande *ebur* et magno sublimis pardus hiatu
dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes cet.
P *hoc* ω *hos*.

Haeckermann (Commentatio pg. 12, 13), Weber et Rupertus defendunt lectionem *hos*. Falso, opinor. Concedo quidem formulas *in hos usus* sive *ad hos usus* usitatas esse, sed h. l. iis locus non est, nam non vox *usus* sed *lignum* requirit pronomen demonstrativum. Si viros doctos sequeremur, sermo fieri necesse esset de alio ligni usu, sicut vss. 100, sqq. de alio usu argenti. Infelicissima mihi videtur coniectura Iahni *ebenum*; nam prorsus Latinum non est; arbor appellatur *ebenus* et adiectivum derivatum est *ebeneus*. Nec vero mutatione quacumque opus est, nam vox *pardus* appositum vocis *ebur* est.

Haud raro apud nostrum appositio per copulam voci definitae annectitur, ita ut particula sensum *idque* capiat. Cf. V 165 „nodus . . . et signum de paupere loco” VI 638 „Feci . . . puerisque meis aconita paravi,” et passim. 1)

¹⁾ Cf. quoque G. Schulz Quaestiones Iuvenalianae (Hermes 1886), qui copiose de hoc usu tractat pg 187. annot. 4. Opusculum mihi serius in manus venit, quam ut accurate id consulere potuerim.

XI. 159—161.

hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis,
a quibus ipse venit, quorum sub vertice ludit;
namque una atque eadem est vini patria atque ministri.

Primo obtutu vera videntur, quae scribit Ribbeck pg. 135: „Die Stelle erklärt der Scholiast „de eadem villa vinum, unde et minister.” Diese Paraphrase lautet versificiert vs. 161 „namque cet.”, und Heinrich hat auch hier die Interpolation richtig herausgeföhlt.” Sin autem cogitamus Scholiastam non semper accurate lemma (h. l. *a quibus ipse venit*) praemisisse ¹⁾, verba eius ad ipsum vs. 161 pertinere credi possunt. Certe vss. 159—160 explicatione non egent, at cf. X. 145—146:

„ad quae saxa (sive sepulcra)
discutienda valent sterilis mala robora fici,
quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.

Versus per se nervosior, quam ut cum Heinrichio de interpolamento cogitare possimus.

XIV. 36 cet:

sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt
et monstrata diu veteris trahit orbita culpae.
abstineas igitur damnandis. huius enim vel

¹⁾ De lemmate prave praemisso cf. Keil De glossis in Iuvenal. e cod. Par. (Index Schol. Halae), qui praeter alia hoc profert: V 90 in lemmate *Bocchar*: oleum pessimum Tripolitanum. VI 156 in lemmate *Beronices*: lapis est optimus et pretiosus, de quo calices reges habent.

In Pithoeano legimus: III 113 i. l. *atque inde timeri*: „consecii volunt esse rei familiaris,” atque similia passim. Cf. quoque Scholte, qui animadvertit XIV 127 scholiastam verbis „duo negativa confirmativum faciunt” lemma *nec non* (vs. 130) praemittere debuisse, et recte refutat Heinrichium pro *omnia* (vs. 127) *non* conicientem.

una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis
turpibus ac pravis omnes sumus, cet.

Inspice quoque I 135—138, quos Madvig. Op. I 31
merito vindicat, et omnino abundantiae nostri exempla
pg. 8, 10, 22, 32, 33, 37—42] huius libelli.

Quamobrem Heinrichius et Ribbeckius mihi non audiendi
esse videntur.

XI. 193 sqq.

Interea Megalesiacae spectacula mappae
Idaeum sollemne colunt similique triumpho
praeda caballorum praetor sedet *ac*, mihi pace
immensae nimiaeque licet si dicere plebis,
totam hodie Roman circus capit.

Mayor scribit: „Some suppose that a verse has here fal-
len out, but *immensae nimiaeque* show, that the next verse
might offend the overgrown populace: „all Rome is here”
puts a definite limit to the unlimited, counts the count-
less” Si sic interpretamur, versum non excidisse statuere
possumus.

At verba Mayoris mihi quaesitoria et contorta videntur,
praecipue ad illud *pace . . . plebis* respicienti.

Ribbeck pg. 135 forti animo yss. 195—196 delet;
attamen invitus rectam explicationem attingit; nam Gro-
novii veram explicationem citans, qua, *praeda cab.* nil
significat nisi „praetor, cuius opes caballis devorantur,”
scribit „dass für diese einfache und geläufige Hyper-
bel in gewissenhaftester Breite die Erlaubniss der, im-
mensa nimiaeque plebs' eingeholt wird, hat gar keinen Zweck.
Explicationem attingit sed dimittit. Falso, opinor; verbis

enim „praeda caballorum” magna contumelia et opprobrium inest et certe plebi spectanti et praetorem liberalem et specie sua tam sublimem plausu verbisque ad coelum tollenti bilem moverent, quamobrem ridiculo ac faceto modo addit „si plebis pace dicere licet.”

Ribbeckius hunc sensum attingens tamen ideo grave vitium commisit, quod haud attendit ad vocem *ac*, quod explicationem a me laudatam prorsus prohibet. Quamobrem mihi videtur haec vox in menda iacere et levi manu mutanda esse in *hoc*, quod obiecti loco ad verbum *dicere* sumendum est et ad illa verba, praeda caballorum” spectat 1).

XII. 91—92.

Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos
et matutinis operatur festa lucernis.

Rupertius unius codicis lectionem *operitur*, quippe venustiore, praefert.

Falso; nam verbum *operire* notionem obumbrandi continet, quamobrem huic sententiae haud aptum. Accedit quod fictioni, qua ianua pro persona est (attende ad sententiam, „ianua erexit”) *operatur* sive *occupata est* accommodatius est. Constructionis, qua adiectivum vel pronomen vel participium, quod ad subiectum pertinet, in altera sententia, subiectum ipsum in altera ponitur, analogias praebet Kiaerus Sermon. I. pg. 39, nempe: IV 60. X 41. XII 29—30. XIV 3. Addere potuit: I 121: „sequiturque maritum || languida vel praegnans et circumducitur uxor.” XI 140: „lautissima ferro || caeditur et tota sonat ulmea cena Subura.” Cf. quoque II 79—80.

1) De littera initiali h prave omissa cf. VII. 2 P ac tempestate ω hac tempestate. XIII 103 P solet is ignoscere ω his ign. XIII 132, ubi P in hoc casu ω in occasu.

XIII. 67, 68.

sollicitus, tamquam lapides effuderit imber
examenque apium longa consederit uva.

Haud cogitavit Ruperti, ex uno codice proferens *ve*, apud nostrum hic illic *que* pro *ve* poni. Cf. IV 147. VI 77. VIII 51, 155. X 20, 100.

XIII. 135 cet.

Sed si cuncta vides simili fora plena querella,
si deciens lectis diversa parte tabellis
vana supervacui dicunt chirographa ligni,
arguit ipsorum quos littera gemmaque princeps
sardonium, oculis quae custoditur eburnis:

Ni fallor, legendum est *arguat*; contextus verborum modum potentialem requirere videtur. Debitor anxius animi annulum occultat et cavet ne proferat, quod ipsum arguere possit. Ergo poeta vult: Debitor asseverat se nil accepisse, quamquam annulus, si detegatur, eum arguere possit 1).

XIII. 170 cet.

Si videas hoc.

gentibus in nostris, risu quatiare; sed illic,
quamquam eadem assidue spectentur proelia, ridet
nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.

Omnia interpretum conamina ad vocem *quamquam* explicandam in irritum cadunt. Locus mendosus, nec intellegi potest, nisi legimus *quando* . . . *spectantur*, quod vidi iam

¹⁾ De permutatione modorum in codd cf II 138: P nequeant | ω nequeunt. VII. 219. X. 240.

ante me coniecisse Jacobs (Matth. misc. philol. I pg. 91 sqq.), qui vere scripsit: quae haec, quaeso, argumentatio est, in qua causa affertur, unde res plane contraria efficitur, ei, quam probare studes.

XIV. 222—223.

nam quae terra marique
adquirenda putas, brevior via conferet illi.

Ruperti coniecit *anquirenda* i. q. *circumcirca*, *ubivis quaerenda*, at non opus videtur, cum verbis, terra marique iam talis notio insit. Cf. Mayor, qui vertit: „by toil and travail.”

Inspice quoque huius satirae vs. 115 „adquirendi artificem” 125 „adquirendi — insatiabile votum” 238 „divitias adquirere”, ubi P habere dicitur *a. quirere*, sed sine dubio *adquirere* olim fuit, ut in *ω*.

XIV. 239 cet.

quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantum
dilexit Thebas, si Graecia vera, Menoeceus;
in *quorum* sulcis legiones dentibus anguis
cum clipeis nascuntur et horrida bella capessunt
continuo, tamquam et tubicen surrexerit una.

Recta videtur Weidneri explicatio, qui *quorum* ad *Graecia*, quod valet *Graecos*, referens, contendit vss. 241—243 esse additamentum satiricum, quo dubitatio de Graeca fide augeatur.

Pars codicum deteriorum praebet *quarum*, quod si verum esset, ad *Thebas* referri necesse erat.

Sic tamen vss. 241—243 additamentum supervacaneum essent quam maxime; quamobrem lectio *quarum* reicienda.

De „Graecia” pro Graeci. Cf. II 120. V 82. VI 151. VIII 58, 120. IX 144. De voce „quorum” ad „Graecia” relata cf. VI 413—415:

Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quae
vicinos humiles rapere et concidere loris
exorata solet.

XV. 62—65.

et iam

saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
incipiunt torquere, domestica *seditione*
tela.

Scholiasta legisse videtur *seditioni*, nam explicat: „competentia, vicina furori. nulla nam sic sunt domestica rixantibus tela, ut saxa.” At nullum exemplum afferri potest opinioni *domesticum* aequae ac *proprium* cum dativo coniungi posse. Ergone vulgata, *seditione* sana? Haeckermann (Commentatio) probat Achaintrium, qui subaudit *in*, et Schmidium, qui statuit ablativum absolutum.

Seditione pro *in seditione* h. l. mihi non dici posse videtur. De ablativo absoluto adhibet Haeckermann: *comitiis, ludis, circensibus*, nec non confert Suet. Caesar. 11.: *proscriptione* et Tacit. annal. III 28: *pace et principe*. Obliviscitur tamen voces laudatas ad praedicatum referri ita, ut decurtati illi ablativi absoluti mutari possint in protases, quae ad apodoses pertineant, de qua re h. l. prorsus sermo non est.

Locus mihi non videtur intellegi posse, nisi levi cum mutatione legamus cum nescio quo *seditionis*. De littera *s*. in fine vocabuli omissa cf. p. 3.

THESES.

THESE

THESE

THESES.

I.

Recte Ribbeck impugnat O. Müller, qui contendit: »den Abscheu erregenden Gemälden des Iuvenal fehlt der Hintergrund einer schönen und erhebenden Vorstellung von Rom, wie es sein sollte, oder wie es in früheren Zeiten gewesen war.“

II.

Apud Iuvenalem sportula tam de cibo quam de pecunia intellegenda est.

III.

Iuvenal. IV 15—17:

mullum sex milibus emit

aequantem sane paribus sestertia libris.

[ut perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.]

Versus inclusus mihi delendus esse videtur.

IV.

Tacit. Agricola 4:

Memoria teneo solitum ipsum narrare se prima in

—
iuventa studium philosophiae acrius, ultraque quam
concessum Romano *ac senatori*, hausisse, ni prudentia
matris incensum ac flagrantem animum coercuisset.
Cum Cornelissen vir. clar. legendum est *assectatori*.

V.

Tacit. ann. IV. 70:

Et trahebatur damnatus, quantum obducta veste et
astrectis faucibus niti poterat clamitans sic inchoari
annum, *has Seiano* victimas cadere.

Veram detexit lectionem Scholte legens: *hasce Iano*.

VI.

Liv. IV. 37. 9:

ab Romanis dissonus, impar, segnius *saepe* iteratus
incerto clamore prodidit pavorem animorum.

Pro *saepe lege semper*, pro *incerto clamore lege*
incerto auctore.

VII.

Ovid. Heroïd. I. 29—30:

Mirantur *iustique* senes trepidaeque puellae:

Narrantis coniux pendet ab ore viri.

Pro *iustique* legendum est *crudique*.

VIII.

Nepos Hannibal. 8:

[Quo] cum multitudine adversariorum sui supera-
rentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.

Quo inclusum delendum est auctore Siebelisio.

IX.

Iphig. Taur. 1334—1335:

καὶ τὰδ' ἔγ' ὕποπτα μὲν
ἤρεσκε μέντοι σοῖσι προσπόλοις, ἄναξ.

Contra Badhamum legentem μοι vulgata vindicanda est.

X.

Thucyd. VIII 1, 3:

ὁμως δ' ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐδόκει χρῆναι μὴ ἐνδιθόναι, ἀλλὰ
παρασκευάζεσθαι καὶ ναυτικόν.

Recte a nescio quo coniectum est καὶ ναυτικόν.

XI.

Id. VIII. 1, 4:

πάντα τε πρὸς τὸ παραχρῆμα περιδεῖς, ὅπερ φιλεῖ δῆμος ποιεῖν,
ἐτοῖμοι ἦσαν εὐτακτεῖν.

Ordo verborum sic invertendus:

πάντα τε, ὅπερ φιλεῖ δῆμος ποιεῖν, πρὸς τὸ παραχρῆμα περιδεῖς
ἐτοῖμοι ἦσαν εὐτακτεῖν.

XII.

Ilias I. 218:

ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθεται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

Lege: μάλα γ' ἔκλυον αὐτοῦ.

XIII.

Ilias III. 54—55:

οὐκ ἂν τοι χραίσμη κίθαρις τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης

ἢ τε κόμη τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μεγείης.

Legendum videtur ὅτ' ἂν κονίῃσι μεγείης.

XIV.

Ilias VII. 298:

Τρωΐδας ἔλκεσιπέπλους,

αἷτε μοι εὐχόμεναι θεῖον δύσονται ἀγῶνα.

Pro δύσονται lege δύσσοντο.

XV.

Lysias 14, 32, (ed. Cobet):

*ὅτι ταῖς ὑμετέραις ἀρεταῖς χρῆται παραδείγμασι περὶ τῆς
ἑαυτοῦ πονηρίας.*

Auctore Frohbergero legendum videtur ἐκείνου pro
ἑαυτοῦ.

XVI.

Xenophon. Anabasis. V 4, 34 (ed Cobet):

*ἐν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν, ἅπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ
ποιήσαιαν.*

Pro ἄνθρωποι lege ἄλλοι. (Damsté legit ἄλλοι ἄνθρωποι).

XVII.

* Id. Anabasis. V. 8. 17:

*εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον, ὅτου
δίχην ἂν ἡξίουν λαμβάνεν;*

Pro ἂν ἡξίουν lege ἐξῆν vel αὐτοῖς ἐξῆν.

XVIII.

Id. Memorab. II. 1. 31:

*ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ
αὐχμηροὶ διὰ γήρως περῶντες.*

Sine causa Ruhnken legit φερόμενος; cum van den
Brink legendum est περνώντες.

—
XIX.

Id Memorabilia II. 5. 5:

ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ, ἀποδίδεται τοῦ εὐρόντος.

Cum Ruhnkenio legendum est τοῦ τυχόντος.

XX.

Plutarchus. Cicero 16:

ἐπῆει τὰς πόλεις ἀναπείθων καὶ ἀφιστάς.

Legendum περιήει.

XXI.

Id. Cicero 18:

καὶ γράμματα μὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐκεῖ βουλὴν, γράμματα δὲ πρὸς Κατιλίαν ἔδοσαν, τῇ μὲν ὑπισχνούμενοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν δὲ Κατιλίαν παρακαλοῦντες ἐλευθερώσαντα τοὺς δούλους ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν. Συναπέστελλον δὲ μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν Κατιλίαν Τίτον τινὰ Κροτωνιάτην χομίζοντα τὰς ἐπιστολάς.

Pro ἔδοσαν lege ἔδειξαν.

XXII.

Errat Livius scribens II. 48:

»Consulares legere": ita lex iubebat de dictatore creando lata.

XXIII.

Idem fallitur scribens Epit. 89:

Sulla dictator factus, quod nemo umquam fecerat, cum fascibus XXIV processit.

XXIV.

De quinque Catilinariis (Lentulo cet.) contra legem et sine necessitate supplicium sumtum est.

—
XXV.

Merito Curtius contendit Aristophanis iudicium de
Cleone verum esse.

XXVI.

Herodotus opus in publico recitasse videtur.

XXVII.

Herodotus haud post annum 424 scripsit.

XXVIII.

Recte contenditur inter res in gymnasiis discendas
geographiam veterem non separatim recipiendam fuisse.

CORRIGENDA.

- p. 1. VIII quoque 48, lege: 44. 143, lege: 43.
p. 6. 70—80, lege: 79—80.
p. 7. 114—111, lege: 114—119.
p. 8. de abundantiae, lege: abundantia. 23—38=183—190,
lege: 23—27=35—38, 183=190.
p. 9. post enumerentur pone virgulam.
p. 12. Deceptas, lege: Deceptas?"
p. 22. X 226, lege: X 220—226. XV 70, lege; XV 65—66.
p. 27. VIII 210—212, lege: VIII 213—214.
p. 29. XII, lege: XIII. 154, lege: 155. quum (bis), lege: cum.
p. 33. IV 45, 48, lege: IV 46—48.
p. 34. VIII 108—126, lege: VIII 108—110.
p. 37. delcantur II 138—142. III. 23—24.
p. 42. 311—132, lege: 311—312.
p. 45. 319—316, lege: 319—326. Deleatur 411—413. 103—
106, 138—139, lege: 203—206, 238—239.
p. 46. 461 pane, lege: 462 pane.
p. 55. cf. 51, adde: 170.
p. 57. XIII, lege: VIII.
p. 64. scribit, lege: dicit.
p. 71. vide, lege: vides.
p. 86. VIII 120, lege: VIII 132.
-

1890

1. The first of the year was a very dry one.

2. The second of the year was a very wet one.

3. The third of the year was a very hot one.

4. The fourth of the year was a very cold one.

5. The fifth of the year was a very windy one.

6. The sixth of the year was a very stormy one.

7. The seventh of the year was a very calm one.

8. The eighth of the year was a very clear one.

9. The ninth of the year was a very hazy one.

10. The tenth of the year was a very foggy one.

11. The eleventh of the year was a very rainy one.

12. The twelfth of the year was a very snowy one.

13. The thirteenth of the year was a very icy one.

14. The fourteenth of the year was a very frosty one.

15. The fifteenth of the year was a very cold one.

16. The sixteenth of the year was a very dry one.

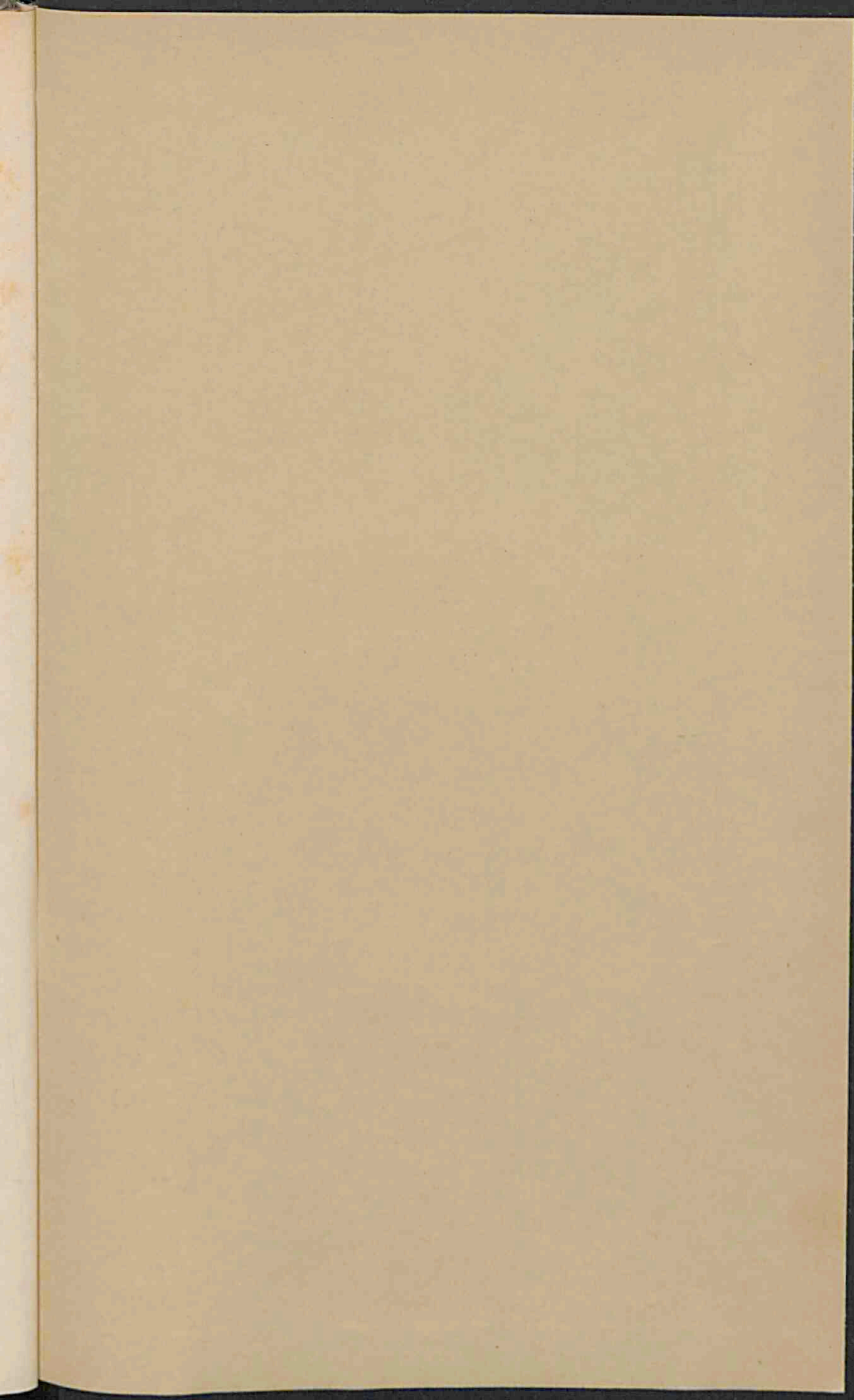
17. The seventeenth of the year was a very wet one.

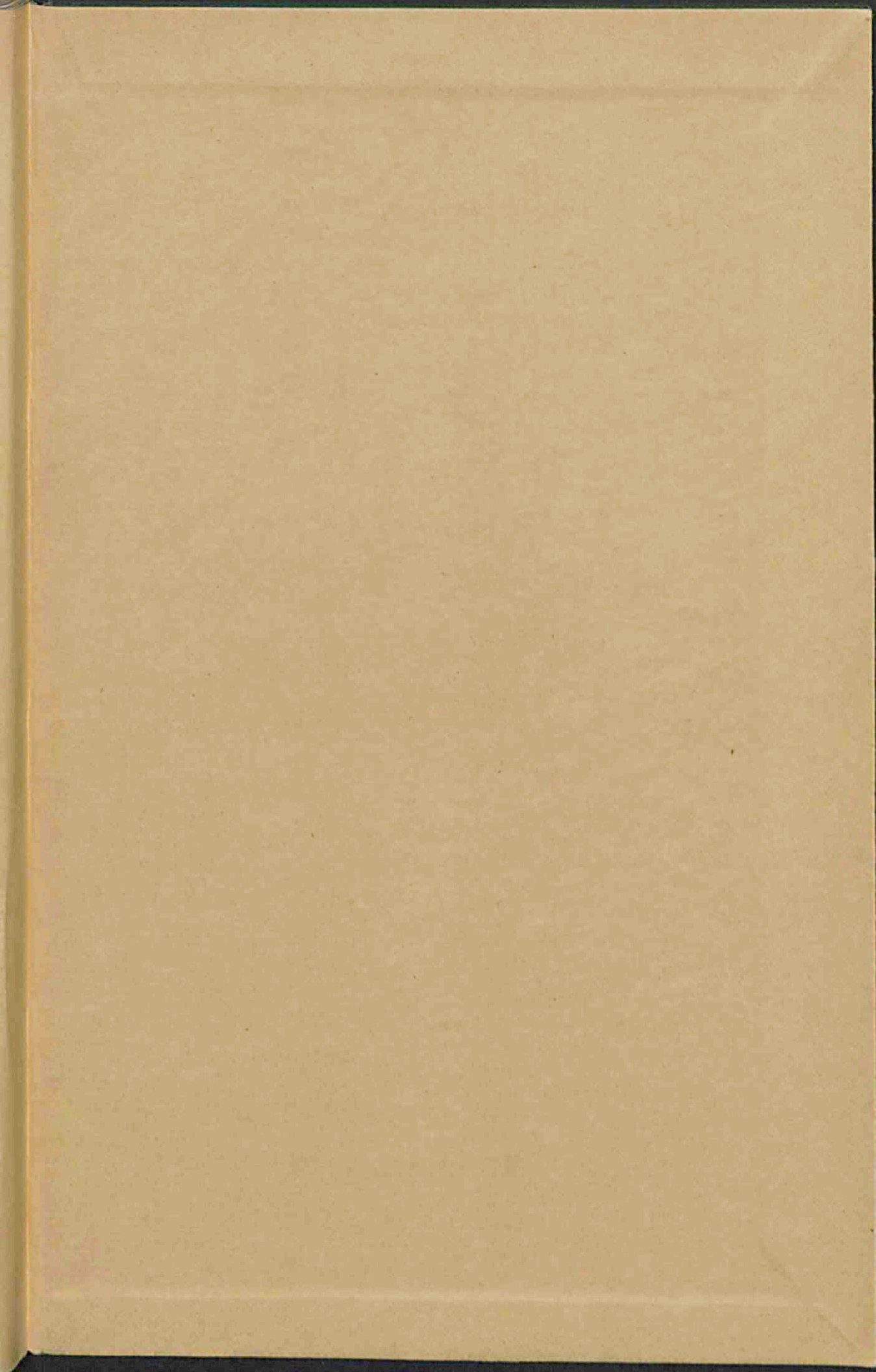
18. The eighteenth of the year was a very hot one.

19. The nineteenth of the year was a very cold one.

20. The twentieth of the year was a very windy one.

21. The twenty-first of the year was a very stormy one.

U
1